

DIDACTICA SLAVO-BALTICA
SLAVISKA INSTITUTIONEN
STOCKHOLMS UNIVERSITET

NR 13

Dorota Tubielewicz Mattsson

**LEK OCH ALLVAR
MED DEN POLSKA SYNTAXEN**

Ett kompendium i polsk satzlära

All rights reserved

©Dorota Tubielewicz Mattsson och Slaviska institutionen, Stockholms
universitet

ISSN 1104-1587

ISBN 91-7265-575-5

Stockholms universitet 2002

DOROTA TUBIELEWICZ MATTSSON

**LEK OCH ALLVAR MED DEN
POLSKA SYNTAXEN**

**ETT KOMPENDIUM
I POLSK SATSLÄRA**

STOCKHOLM 2002

INLEDNING

WSTEP

Kära Student!

Du om någon vet hur viktigt det är med effektiva läromedel när man studerar språk. Under mina år som lärare i polska har jag ofta fått höra Dina och Dina kamraters klagomål över bristen på en lättillgänglig men bra lärobok i polsk syntaxlära. Någon lärobok har jag inte skrivit men väl ett läromedel. Och nu har Du fått i Din hand ett kompendium som jag utarbetat speciellt med tanke på Dig.

Detta kompendium ska hjälpa Dig med Dina studier i polsk syntax. Det ska hjälpa Dig att förstå och behärska grunderna i den polska syntaxläran. Jag har tagit lärdom av mina erfarenheter som lärare i syntax och försökt skapa ett lättfattligt men kunskapsmässigt uttömmande kompendium. Dels innehåller det nödvändiga fakta, och svarar dels på Dina och Dina kamraters förväntningar och behov såsom jag i mina många möten med studenterna uppfattat dem under årens lopp. Övningarna ska hjälpa Dig att kontrollera och befästa Dina nyvunna kunskaper.

Du får mer än gärna komplettera detta lilla kompendium med etablerade läroböcker i syntax samt andra övningar, allt efter Dina behov och intressen. En lista på rekommenderade böcker hittar Du i slutet av detta kompendium.

Låt detta kompendium bli Ditt första möte med den polska syntaxen. Låt det uppmuntra Dig till fortsatta lekar med den polska satsbyggnaden.

Lycka till!

Stockholm, 13 augusti 2002

Dorota Tubielewicz Mattsson

VAD ÄR SYNTAX?

CO TO JEST SKŁADNIA?

Från ordbildningen (*słowotwórstwo*) vet ni att morfem är de enklaste betydelsebärande elementen i språket. Av olika morfem bildas ord. Av olika ord skapas meningar. Syntaxen (*składnia*) ägnar sig åt att beskriva processer som ingår just i denna mekanism: hur orden blir till en mening.

Syntax (składnia) är läran om ordens inbördes förhållanden i en mening.

Att foga samman ord i polskan kräver vissa bestämda regler. Vi säger inte *Przechodzę przez ulicą**, inte heller *ładny dziewczyna**.

Under lektionerna i formlära (*fleksja*) har ni lärt er att skilja på olika ordklasser. Ordklasser tillhör formläran. Inom syntaxen talar vi om satsdelar. Det vanligaste felet många studenter gör, som vi kommer att försöka undvika, är att blanda ihop ordklasserna med satsdelarna. Felet består främst i att medan ordklasserna utgör enskilda ortografiska ord och klassificerar orden som enskilda enheter, är satsdelarna rationella eller funktionella begrepp som anger hur satsens olika delar förhåller sig till varandra.

Exempel: Om vi frågar vilken ordklass ordet *książka* tillhör i meningen *Piotr pożyczył od koleżanki książkę o Wikingach*, är svaret enkelt: det är ett substantiv. Inom formläran är och förblir ordet *książka* ett substantiv oavsett vilken mening vi kommer att sätta detta ord i. Om vi däremot frågar vilken satsdel ordet *książka* utgör, bli frågan ologisk om vi inte tillägger „i den här meningen”. Ordet *książka* utgör ett objekt i den ovan angivna meningen. Men om vi ändrar meningen till: *Książka o Wikingach została pożyczona Piotrowi przez koleżankę*, byter ordet *książka* sin syntaktiska funktion och plötsligt blir till en helt annan satsdel, nämligen ett subjekt.

Det är alltså ordets syntaktiska funktion som bestämmer vilken satsdel det tillhör.

I polskan finns det fem satsdelar:

Subjekt – podmiot
 Predikat – orzeczenie
 Attribut – przydawka
 Objekt – dopełnienie
 Adverbial - okolicznik

FRAS, MENING, SATSFÖRKORTNING

WYPOWIEDZENIE, ZDANIE, RÓWNOWAŻNIK ZDANIA

Varje muntligt eller skriftligt uttalande som är meningsfullt och förstås av mottagaren kallar vi för en fras (*wypowiedzenie*). Om vi tittar närmare på följande uttalanden

Nie.

Nie byłam wczoraj w kinie.

Dlaczego?

Bacność!

Będziesz jutro w domu?

märker vi att de har olika uppbyggnad, men alla utgör en fras (*wypowiedzenie*) eftersom alla är fullt förståeliga.

Låt oss lägga märke till att vissa av de ovannämnda fraserna (*wypowiedzenia*) innehåller ett verb, andra inte. De som innehåller ett verb som är en konstitutiv del av frasen (*wypowiedzenie*) kallas för **mening** eller **sats** (*zdanie*). De som inte innehåller ett verb i personlig eller opersonlig form kallas för **satsförkortning** (*równoważnik zdania*). Ett undantag utgör fraser som innehåller ett infinitiv. Trots förekomsten av verbet kallar vi dessa fraser för satsförkortningar (*równoważniki zdania*).

Observera att meningar (*zdania*) kan vara enkla (*nierozwinięte*): (*Pada deszcz*) eller utvecklade (*rozwinięte*): (*Od rana dzisiaj pada rześisty deszcz*). Meningar (*zdania*) kan också vara ettledade (*pojedyncze*) vilket innebär att de innehåller ett verb (*Piotr czyta książkę*) eller sammansatta (*złożone*), vilket betyder att de innehåller fler än ett verb (*Piotr czyta książkę i rozmyśla o jutrzejszym egzaminie*). Sammansatta meningar (*zdania złożone*) kan vara samordnade (*współrzędne*): (*Pada deszcz i świeci słońce*) eller underordnade (*podrzędne*): (*Świeci słońce, które topi lód*).

Satsdelarna ingår i tydliga syntaktiska relationer (*związki składniowe*) med andra satsdelar. Dessa relationer kännetecknas av ett underordnat – överordnat förhållande (*relacja nadrzędności – podrzędności*). De satsdelar som är överordnade (*nadrzędne*) är alltid de som blir beskrivna (subjekt, predikat). De satsdelar som är underordnade (*podrzędne*) är alltid de som är beskrivande (objekt, attribut, adverbial). En syntaktisk relation där båda elementen är lika viktiga kallar vi för samordnade syntaktiska relationer (*współrzędne związki składniowe*). Subjekt och predikat står alltid i en samordnad relation till varandra.

ÖVNINGAR:

1. Vad är syntax?
2. Vad är skillnaden mellan en fras, en mening och en satsförkortning?
3. Vad kallar vi fraser konstruerade kring ett infinitiv?
4. Hur många meningar (*zdania*) och hur många satsförkortningar (*równoważniki zdań*) finns det bland följande fraser (*wypowiedzenia*)?

Potrzebujesz spokoju.

Jan potrzebuje spokoju.

Waruj, piesku!

Ten piesek warczy.

Co to za warkot?

Kto znalazł skrab?

Znaleziono w ruinach skarb.

Nie bój się.

Wara ci od niego!

Potrzeba jest matką wynalazków.

5. Skriv tre satsförkortningar (*równoważniki zdań*), tre enkla meningar (*zdania pojedyncze*) och tre sammansatta och underordnade meningar (*zdania złożone podrzędnie*).
6. Komplettera följande meningar med ord från parentesen. Kom ihåg att använda en korrekt grammatisk form.

Jan odważnie bronił ..... (swoje zdanie).

Lekarz zakazał mu .....(palenie).

Wbrew ..... (obietnica) nie odwiedziła ..... (Jan).

Lubię ..... (ty) bardziej od ..... (inni).

Dyrektor ..... (fabryka), w ..... (która) pracuję, jest bardzo podobny do ..... (ty).

7. Hur många satsdelar finns det i polskan? Vad heter de?
8. Varför får man inte blanda ihop satsdelar (*części zdania*) med ordklasser (*części mowy*)?
9. Vilka satsdelar är viktigare än andra? Varför?

DE TRE SYNTAKTISKA RELATIONERNA: KONGRUENS, REKTION, TILLHÖRANDE

ZWIĄZEK ZGODY, RZĄDU, PRZYNALEŻNOŚCI

Satsdelarna ingår i olika relationer med varandra. I polskan urskiljer vi tre sådana relationer (*związki składniowe*):

Kongruens - związek zgody

Rektion - związek rzędu

Tillhörande - związek przynależności*

Dessa relationer ingås enbart under vissa bestämda förhållanden.

Eftersom man i svenskan inte urskiljer den typen av syntaktisk relation som här kallas tillhörande, kommer vi i fortsättningen enbart att använda oss av den polska termen *związek przynależności*.

Kongruens - związek zgody

*Spokojni kibice
Wczorajsza gazeta
Trzeci odczyt
Wymyślona historia*

I dessa exempel ser vi att det överordnade elementet (*kibice, gazeta, odczyt, historia*) åtföljs av det underordnade elementet (*spokojni, wczorajsza, trzeci, wymyślona*). De båda elementen måste överensstämma med varandra vad gäller kasus, genus och numerus.

Obs! Subjekt och predikat alltid ingår i związek zgody med varandra. Relationen mellan subjektet och predikatet kallas för huvudrelation (związek główny). Alla andra är sidorelationer (związki poboczne).

Rektion - związek rzędu

*Pożyczyłem płytę
Czytam gazetę
Brat ojca
Góry książek
Widziałam go*

---

* I de fal där det saknas svenska motsvarigheter inom den grammatiska terminologin har jag själv skapat en benämning.

Det utmärkande för dessa exempel är att det här inte förekommer någon grammatisk kongruens. Tvärtom, de båda elementen har olika kasus, genus och numerus. Icke desto mindre ingår de i en relation som går ut på att den överordnade enheten kräver (*rzęda*) en viss bestämd kasusform av det underordnade elementet. Vi kan säga *brat ojca* men inte *brat ojcem**. Det överordnade elementet *brat* kräver därmed i det här fallet en genitivform av det underordnade elementet *ojciec*.

Obs! Rektion (związek rzędu) är karaktäristisk för den relation som predikatet ingår med objektet.

Tillhörande - związek przynależności

Biegnę szybko
Wygląda ładnie
Czyta wyraźnie
Jestem w domu
Przyszła wieczorem

Det utmärkande för *związek przynależności* är att det underordnade elementet inte behöver anpassa sig till det överordnade elementet eftersom det förra är oböjlig och enbart passivt „tillhör” („*przynależy*”) det senare. Oftast handlar det om oböjliga adverb (*czyta wyraźnie*). Även adverbialer med eller utan preposition kan emellertid ingå denna relation. Det vanligaste är att predikatet ingår *związek przynależności* med olika adverbialer (*jestem w domu*).

Observera! En samordnad syntaktisk relation kallas för paratax medan en underordnad syntaktisk relation kallas för hypotax.

ÖVNINGAR:

1. Skapa en fras av följande ord. Para ihop orden så att de bildar syntaktiska relationer och bestäm vad det är för relationer.

w miejskim, wielkie, rosną, parku, dęby, stare

2. Vad är paratax och vad är hypotax?
3. Vad är en huvudrelation (*związek główny*)? Vilka satsdelar ingår i den?
4. Välj den rätta beskrivningen av huvudrelationen i meningen: *Niektórzy woleliby o tym milczeć*. **OBS!** Det finns bara ett korrekt svar.

- a. *niektórzy* to podmiot, a *woleliby milczeć* to orzeczenie;
- b. *niektórzy* to podmiot, a *woleliby* to orzeczenie;
- c. nie ma podmiotu, a *woleliby milczeć* to orzeczenie;
- d. nie ma podmiotu, a *woleliby* to orzeczenie;

5. Vilken rad innehåller enbart kongruens (związek zgody)?

- a. pierwsza połowa, pada deszcz, miś Puchatek, twoja sprawa;
- b. pierwsza miłość, ulewny deszcz, miś Puchatek, troje dzieci;
- c. pierwsze miejsce, ulewny deszcz, białe myszki, ulica Chopina;
- d. sama przyszła, twoja sprawa, siedź prosto, trzech muszkietierowie;
- e. ulica Chmielna, przyszli pierwsi, jadę rowerem, dwa dni.

6. Hitta rektion (związek rzędu) i följande meningar. Beskriv vad beroendet mellan de enskilda elementen går ut på.

- a. *Już mówiłaś mu o tym.*
- b. *Żołnierz odłożył broń.*
- c. *Nikt nie życzył mu takiej klęski.*
- d. *Nowa koncepcja szczęścia nie zadowoli czytelnika maksymalisty.*
- e. *Na terenach Polski żyły wtedy koczo-nicze plemiona.*
- f. *Nikt nie spodziewał się kolejnej podwyżki cen.*

7. I vilken rad inträffar ingen rektion (związek rzędu)? Stryk under rektion (związki rzędu) i de återstående raderna.

- a. cztery godziny, poezja romantyczna, nasze dzieci, dziecko szczęścia;
- b. cztery godziny, trzech muszkietierowie, nasze dziecko, bracia Kowalscy;
- c. czwarta godzina, trzech wieszczów, nasze dziecko, dziecko sąsiadki;
- d. czwórka koni, trzech muszkietierowie, nasze dziecko, poezja romantyczna;
- f. czwarta godzina, poezja romantyczna, bracia Kowalscy, dom dziecka.

8. Stryk under de syntaktiska relationerna i nedanstående texter.

ja mnie mój moje
 mój żołądek mój włos
 mój odcisk moje spodnie
 moja żona moje dzieci
 moje zdanie

(Tadeusz Różewicz, *List do ludożerców*)

Nasz strach
 nie nosi nocnej koszuli
 nie ma oczu sowy
 nie podnosi wieka
 nie gasi świecy
 nie ma także twarze umarłego
 nasz strach
 to znaleziona w kieszeni
 kartka
 „ostrzec Wójcika”
 locum na Długiej spalone”

nasz strach
 nie polatuje na skrzydłach wichury
 nie siada na wieży kościelnej
 jest przyziemny

ma kształt pośpiesznie
związanego tobołu
z ciepłą odzieżą

suchym prowiantem
i bronią

nasz strach
nie ma twarzy umarłego
umarli są dla nas łagodni

niesiemy ich na plecach
śpimy pod jednym kocem
zamykamy oczy
poprawiamy usta
wybieramy suche miejsce
i zakopujemy

nie za głęboko
nie za płytko

(Zbigniew Herbert *Nasz strach*)

10. Komplettera nedanstående meningar med orden inom parentes. Använd rätt grammatisk form. Predikaten ska stå i imperfektum.

- a. Ogień i zgiełk pogromy ..... (oddalać się).
- b. (Początkujący) ..... pani doktor bała się popełnić błąd.
- c. Babcia z dziadkiem ..... (pracować) w ogrodzie.
- d. Waszą grupą ..... (opiekować się) pani Ewa i pani Dorota.
- e. (Wstrętny) ..... babsztyl ..... (krzyczeć) na (piesek).
- f. Ani ja, ani on ..... (nie mieć) racji.
- g. Szereg problemów nie ..... (zostać rozwiązany).

11. Analysera nedanstående meningar och definiera de syntaktiska fel de innehåller.

- a. Zawodnicy Madrid Real będą faworytem tegorocznych mistrzostw świata.
- b. Oddzielne kajuty miał jedynie kapitan i mechanik.
- c. Leopold Tyrmand należał do tych, który w najczarniejszym okresie komunistycznej dyktatury zachował zdrowy rozsądek.
- d. Jednak tym samozwańczym dziewicom z SLD i PSL warto może przypomnieć, że mieli ten kraj na własność.
- e. Przyszła grupka osób do muzeum i stanęli przed obrazem.

12. Försök bedöma korrektheten i nedanstående meningar.

- a. Jan stale ogląda się na dziewczyny.
- b. Był dla nas zawsze przychylny.
- c. Pożycz niebieskiej kredki!
- d. Zapomniałam książkę.
- f. Wysłuchał tę dziewczynę.
- g. Wysłuchał tej dziewczyny.
- h. Poruszył sprawę.
- i. Poruszył sprawą.

SUBJEKT

PODMIOT

Subjektet (podmiot) utgörs av en nominalfras och har sin position omedelbart före eller efter det finita verbet. Subjektet (podmiot) är den satsdel som brukar svara på frågan vem, vad är det som gör något?

I polskan urskiljer vi fem olika typer av subjekt:

a. egentligt subjekt – podmiot gramatyczny

där ordet som utgör subjektet måste svara på frågorna *vem? vad?*, alltså måste stå i nominativ (*mianownik*). Ex.: Zeszyty leżały na stole. Anna poszła na spacer. Oni już wyszli.

b. formellt subjekt – podmiot logiczny *

där ordet som utgör subjektet måste svara på genitivets (*dopełniacz*) frågor, alltså vems? Ex.: Nie ma go w domu, Jutro nie będzie zajęć. Det finns några predikat (*orzeczenie*) – oftast negerande verb - som alltid åtföljs av subjektet i genitiv (*dopełniacz*). Dessa predikat (*orzeczenie*) är följande: *brakować, ubywać, przybywać, nie ma*.

c. uppräkningssubjekt - podmiot szeregowy*

där en grupp ord innehållande konjunktioner (*spójniki*) eller kommatecken uppträder som subjekt (*podmiot*). Ex.: Krysia, Ania i Ela poszły do kina, Prezenty i kwiaty leżały w sąsiednim pokoju, Kobiety i mężczyźni rzadko mają te same poglądy.

d. förmodat subjekt - podmiot domyślny *

där det inte förekommer något ord som uppträder som subjekt. Istället kan man gissa sig fram till det med hjälp av föregående mening eller av predikatets grammatiska form. Ex.: Pójdziemy do teatru (my), Dzieci pojechały do babci. Zostaną u niej przez tydzień (dzieci).

e. bisubjekt - podmiot towarzyszący*

där subjektet utgörs av en grupp ord sammanlänkade av prepositionen *med* (*z, ze*). Ex.: Brakuje tylko mamy z tatą, Brat z siostrą poszli na koncert.

I polskan förekommer också **meningar utan subjekt** dvs. **subjektlösa meningar** (*zdania bezpodmiotowe*). Det förekommer inget subjekt i dem eftersom subjektets plats har blivit blockerad. Det går inte heller att gissa sig fram till det. Ex.: Tu się pracuje, Pada od tygodnia, Grzmi, Zbudowano dom, Przyjęto zamówienie. Dessa meningar innehåller alltså inte något förmodat subjekt (*podmiot domyślny*); de innehåller inget subjekt alls. I

* Formellt subjekt motsvarar inte alltid polskans podmiot logiczny. Formellt subjekt förekommer nämligen även i konstruktioner som: Det kom en kvinna.

* Förekommer ej i svenskan. Det beror på att verbets personliga form i polskan gör det möjligt att gissa sig fram till vem eller vad som är subjektet.

svenskan kallas sådana subjekt även för opersonliga, eller formella subjekt, t ex. *Det regnar. Det skymmer.*

Oftast är det ett substantiv eller ett pronomen som ersätter det substantiv som utgör ett subjekt.

On zna japoński.

Nikt nie tańczy lepiej od niej.

Każdy może się pomylić.

Wszyscy poszli do lasu.

Ten to ma szczęście.

Inte bara substantiv (*rzeczownik*) eller pronomen (*zaimek*) fungerar som subjekt. Förekomsten av andra ordklasser som subjekt är dock mindre vanligt.

Pływać jest przyjemnie. (infinitiv)

Niebieski się skończył. (adjektiv)

Dziewięć jest mniejsze od dziesięciu. (räkneord)

„Ponieważ” jest spójnikiem. (konjunktion)

ÖVNINGAR:

1. Vad är subjekt och vad finns det för typer av subjekt i polskan?

2. Vilka ordklasser kan fungera som subjekt i satsen?

3. Vilka predikat åtföljs av subjektet i genitiv?

4. Välj lämpliga predikat. Stryk under subjekten.

a. Wczoraj wieczorem ..... (odwiedzić) mnie Ula z Olą.

b. Mam z babcią ..... (uprzętać) ogródek.

c. W Wiśle co godzinę ..... (przybywać) wody.

d. Przyimki, zaimki i spójniki nader często ..... (bywać) mylone ze sobą.

e. Polskę ..... (odwiedzić) królowa Anglii Elżbieta II z księciem małżonkiem.

5. Komplettera följande meningar med subjekt som uttrycks med olika ordklasser.

a. .... (przymiotnik) posprzątały mieszkanie.

b. .... (bezokolicznik) jest zdrowo.

c. .... (zaimek) odnalazły bliskich.

d. .... (rzeczownik) już raz bankrutowała.

e. .... (liczebnik) jest najwyższą cyfrą.

f. .... (imiesłó przymiotnikowy) nie są tu mile widziani.

6. Vad är skillnaden mellan meningar som inte innehåller ett subjekt och meningar som är subjektlösa?

7. Avsluta följande meningar:

- a. Chorego .....
- b. Dziesiątki fabryk.....
- c. Czytać .....
- d. Szczekanie psów i krzyk myśliwych .....
- e. Zieloni .....
- f. Pies z kotem .....
- g. Oni .....
- h. Anna i jej przyjaciel .....
- i. Pieniądzy .....
- j. Nieobecni.....

8. Översätt följande meningar till svenska:

- a. Tu się dobrze śpi.
- b. Tu się pracuje.
- c. Zaleca się ostrożność.
- d. Chorego przywieziono do szpitala.
- e. Widać plamę.
- f. Annę stać na nowy samochód.
- g. Nie brakuje ci niczego.
- h. Trudno jest nauczyć się polskiego.
- i. Grzmi.
- j. Rozpadało się.
- k. Znudziło mi się.
- l. Sparaliżowało go.
- m. Mdli mnie.

9. Stryk under subjektet i nedanstående meningar. Vilken ordklass fungerar som subjekt i respektive mening?

- a. *Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta.*
- b. *Wczoraj już nie wróci.*
- c. *W autobusie stojący zazdroszczą siedzącym.*
- d. *Nie straczyło mu odwagi na przyznanie się do winy.*
- e. *Postanowiono rozpocząć akcję ratunkową.*
- f. *Jedna jaskółka wiosny nie czyni.*
- g. *Rozległy się tysiące oklasków.*

PREDIKAT

ORZECZENIE

Predikat (*orzeczenie*) är nödvändigt för att vi ska kunna tala om en sats (*zdanie*). Predikatet har alltså meningsbildande funktion (*funkcja zdaniotwórcza*). Predikatet (*orzeczenie*) utgörs oftast av ett verb i personlig form. Meningen: *Studenci skończyli dziś zajęcia wcześniej* innehåller ett verb i personlig form *skończyli*. Predikatets (*orzeczenie*) uppgift är att utsäga något om satsens (*zdanie*) samtalsämne – subjektet (*podmiot*). Därför är det naturligt att predikatet (*orzeczenie*) svarar på frågan: vad är det som sker?

Det finns emellertid fraser (*wypowiedzenia*) som t ex. *Świta, Grzmiało, Wydrukowano gazetę* där vi inte hittar verb som har personlig form. Icke desto mindre utgör dessa operersonliga verb *świta, grzmiało, wydrukowano* ett predikat (*orzeczenie*). Dessa fraser betraktar vi därför som satser (*zдания*).

Inom den polska syntaxen talar vi om två typer av predikat:

Predikat - orzeczenie czasownikowe

Predikativ – orzeczenie imienne

Predikat (*orzeczenie czasownikowe*) består av ett eller ibland flera verb i personlig form (*czasownik w formie osobowej*).

Wyszedł z domu wieczorem.
Wyjdźcie za drzwi!
Rodzice na pewno wiedzieliby o tym.
Pochodzę z Warszawy.
Wydano jego książkę.
Dniało.

Predikativet (*orzeczenie imienne*) består av två komponenter:

- a. bindeverb eller kopula (łącznik) som uttrycks genom en personlig form av verben być, stać się, zostać:
- b. predikatsfyllnad (orzecznik) som oftast utgörs av nominalfras, adjektivfras, räkneord eller particip.

Jan zostanie lekarzem.
Byłem zmęczony.
Budowa została zakończona w terminie.
Te ćwiczenia bywały łatwiejsze.
Maria jest miła.
Anna jest ładną dziewczyną.

ÖVNINGAR:

1. Stryk under subjekt och predikat i följande meningar:

- a. *Każdy jest kowalem swego losu.*
- b. *Wystawa nie musi tyle trwać.*
- c. *Konik polny z bożą krówką poszli raz ku Kalatówkom.*
- d. *Teraz zawrócić było już niepodobieństwem. Grzmi już trzy godziny.*
- e. *Nie bądź taka.*
- f. *Dobrze jest pamiętać o przyjaciółach.*
- g. *Ten dokument jest na pewno prawdziwy.*
- h. *Anglik był drugi na mecie.*
- i. *Błądzić jesr rzeczą ludzką.*

2. Av vilka delar består ett predikativ (*orzeczenie imienne*) i polskan?

3. Har man i meningen *Jutro mój starszy brat nie będzie pracował* använt ett predikativ (*orzeczenie imienne*)? I så fall varför?

4. Gör om följande meningar.

Ex. *Marek studiuje.* *Marek jest studentem.*

a. Jan komponuje.

.....

b. Anna śpiewa w operze.

.....

c. Robert długo śpi.

.....

d. Ona często marzy.

.....

e. Ta pani sprząta u nas.

.....

f. Wszyscy uwielbiają Piotra.

.....

g. On próżnuje całymimi dniami.

.....

5. Komplettera följande meningar med predikatsfyllnad (*orzecznik*).

a. Piotr jest .....(*przymiotnik, mianownik*)

b. Parasol był .....(*zaimek dzierżawczy, mianownik*)

c. Syn został .....(*rzeczownik, narzędnik*)

- d. Jestem ..... (*imię własne, mianownik*)
 e. Drzewa są ..... (*przymiotnik, mianownik*)
 f. Janek był ..... (*liczebnik porządkowy, mianownik*)

6. Avsluta följande meningar:

- a. Dom został .....
 b. Książki były .....
 c. Pojutrze będę .....
 d. Piotrze, czy już zaczynasz .....?
 e. Studenci przestali .....

7. Stryk under predikaten i nedanstående text. Definiera vilka av dem är predikat och vilka är predikativ.

„Wieczorem proszę mnie przykryć kloszem. U pana jest bardzo zimno. Tam, skąd przybywam... Naiwne kłamstwo, na którym została przyłapana, zawstydziło ją. Znów zaczęła kaszleć. W ten sposób Mały Książę przestał wierzyć róży. Wziął poważnie słowa bez znaczenia. I stał się bardzo nieszczęśliwy. Był za młody, aby umieć ją kochać.”

A. de Saint-Exupery, *Mały Książę*

8. Stryk under predikaten i den nedanstående dikten.

Stół jest stołem, wino winem
 w kieliszku, co jest kieliszkiem
 i stoi stojąc na stole.
 A ja jestem urojona,
 urojona nie do wiary,
 urojona aż do krwi.

W. Szymborska, *Przy winie*

OBJEKT

DOPELNIENIE

Objektet (dopelnienie) är den satsdel som kompletterar predikatets innebörd. Objektet svarar på alla kasusfrågorna (pytania przypadków zależnych) med undantag för nominativ (mianownik) som ju är reserverat för subjektet (podmiot).

*Zagraniczna firma poszukuje (kogo? czego?) ochroniarzy.
Jan przygląda się (komu? czemu?) fontannie.
Anna uwielbia (kogo? co?) sukienki.
Mój syn fascynuje się (kim? czym?) dinozaurami.
Ta książka traktuje (o kim? o czym?) o nietolerancji.*

Vilka ordklasser kan då fungera som objekt?

Oftast är det ett **substantiv** (*rzeczownik*) eller ett **pronomen** (*zaimek*) som ersätter ett substantiv.

Widziałam Annę w bibliotece.
Widziałam ją wczoraj.

Som objekt kan man även se ett **prepositionsuttryck** (*wyrażenie przyimkowe*).

Anna zajrzała do książki.
Ta książka traktuje o nietolerancji.

Objektet kan också uttryckas med hjälp av **infinitiv** (*bezokolicznik*).

Nie lubię śpiewać.
Dziecko przeszkadza się uczyć.

Det finns i polskan två typer av objekt:

direkt objekt - dopelnienie bliższe

indirekt objekt - dopelnienie dalsze

Direkt objekt (*dopelnienie bliższe*) kallar vi ett objekt som, efter att man har omformat verbet i satsen till passiv form, uppträder som subjekt i satsen.

Brat pożyczył książkę koledze.
Książka została pożyczona koledze przez brata.

I första satsen utgör substantivet *brat* subjektet medan objektet utgörs av två andra substantiv i satsen: *książka* och *koledze*. Predikatet *pożyczył* har aktiv form. Efter att ha bytt verbformen till passiv form, uppträder substantivet *książka* som subjekt i satsen medan det förra subjektet *brat* blir ett objekt. Det är bara substantivet *koledze* som inte förändrat sin syntaktiska funktion; det är och förblir ett objekt. Ett sådant objekt kallar vi därför för indirekt objekt (*dopełnienie dalsze*). Substantivet *koledze* är alltså ett indirekt objekt.

Predikat och objekt ingår alltid związek rządu med varandra.

*Spacerowałam z nim po ogrodzie.
Jan pisze chętnie listy.*

ÖVNINGAR:

1. Vad är ett objekt? Ge tre exempel.

2. Stryk under objekt i följande meningar.

a. *Oglądaliśmy zaćmienie słońca przez zadymione szkiełko.*

b. *Chętnie czytam powieści historyczne.*

c. *Był zainteresowany filmem.*

d. *Mama myje okna.*

e. *Major dowodził oddziałem.*

f. *Boję się psów.*

g. *Aktor udzielił wywiadu dziennikarce.*

h. *Komu daleś nasz numer telefonu?*

i. *Gardło bolało go trochę.*

j. *Adam jest chyba podobny do ojca.*

3. Hur beskriver vi skillnaden mellan direkt och indirekt objekt?

4. Utveckla följande meningar.

a. *Adam przypatruje się dziewczynie.*

.....
b. *Padają.*

.....
c. *Piotr jest zadowolony.*

.....
d. *Matka jest chora.*

.....
e. *Pani Barbara tańczy.*

.....

5. Komplettera verben med lämpliga objekt. Formulera lämpliga frågor och bestäm vad det är för kasus (*przypadek*).

- a. tłumaczyć .....
- b. oddać .....
- c. radzić .....
- d. jeździć .....
- e. cieszyć się .....
- f. szanować .....
- g. bać się.....
- h. malować .....
- i. kochać .....

6. Stryk under objektet i nedanstående meningar. Definier vilken ordklass fungerar som objekt.

- a. *Jan wymył okna w pokoju.*
- b. *Anna pozbyła się kłopotu.*
- c. *Agata wzruszyła ramionami.*
- d. *Noga bolała mnie trochę.*
- e. *Ktoś jej podniósł zeszyt.*
- f. *Uczyłam jego córkę polskiego.*
- g. *Czy ci pomóc?*

7. Vilka ord kan man ta bort utan att meningarna blir grammatiskt inkorrekta?

- a. *Mały kotek śpi smacznie w swoim koszyku.*
- b. *Ten przystojny student z Polski jest już w naszym instytucie od trzech tygodni.*
- c. *Przedwczoraj podało bez ustanku od rana do wieczora.*
- d. *Anna oprowadziła po Warszawie swoją przyjaciółkę ze Szwecji w ciągu jednego dnia.*
- e. *Twój stary znajomy przedstawił mnie wczoraj na przyjęciu wydanym przez Stefana wspaniałej dziewczynie o włosach czranych jak heban.*

ADVERBIALER

OKOLICZNIKI

Adverbialernas (*okoliczniki*) grundläggande funktion består av att bestämma och komplettera predikatet. Man får emellertid inte förväxla dem med objektet eftersom de svarar på andra än de olika kasusens (*przypadki zależne*) frågor. Adverbialerna informerar om omständigheterna under vilka predikatets handling äger rum. Typiska adverbialer uttrycks med hjälp av adverb eller prepositionsuttryck (*wyrażenia przyimkowe*). Det gemensamma draget hos alla adverbialer är den informativa funktionen.

Det gemensamma syntaktiska draget är att alla adverbialer ingår i związek przynależności med predikatet.

Den polska skollnormen räknar med 11 adverbialer. Här kommer ni att lära er 8 stycken:

Platsadverbial - *Okolicznik miejsca*
 Tidsadverbial - *Okolicznik czasu*
 Sättsadverbial - *Okolicznik sposobu*
 Orsaksadverbial - *Okolicznik przyczyny*
 Avsiktsadverbial - *Okolicznik celu*
 Villkorsadverbial - *Okolicznik warunku*
 Medgivandeadverbial - *Okolicznik przyzwolenia*
 Grad- och måttadverbial - *Okolicznik stopnia i miary*

Platsadverbialen (*okolicznik miejsca*) informerar om platsen för predikatets handling och svarar på frågorna: *var, vart, varifrån, i vilken riktning (gdzie, dokąd, skąd, którędy, w jakim kierunku)*.

Najlepiej odpoczywam (gdzie?) w domu.
Czy idziesz jutro (dokąd?) do teatru?
Spacerujemy (którędy?) brzegiem morza.
Właśnie wróciliśmy (skąd?) z kina.
Pojedź (w jakim kierunku?) w lewo!

Tidsadverbialen (*okolicznik czasu*) informerar om tiden för handlingen och svarar på frågorna: *när, sedan när, tills när, hur länge (kiedy, w jakim czasie, od kiedy, do kiedy, jak długo)*.

(Kiedy?) W niedzielę muszę odpocząć.
(Kiedy?) Przed wojną wszystko było inne.
(W jakim czasie?) W ciągu trzech minut byliśmy na miejscu.
W kinie nie byłem (od kiedy?) od roku.
(Do kiedy?) Do zachodu słońca muszę odrobić lekcje.
Telefon nie dzwonił (jak długo?) przez godzinę.

Sättadverbialen (*okolicznik sposobu*) informerar om på vilket sätt handlingen utförs och svarar på frågorna: *hur, på vilket sätt (jak, w jaki sposób)*.

Czytam (jak?) powoli.

Dzisiejsza młodzież zachowuje się (jak?) prowokująco.

Mokry kot wygląda (jak?) żałośnie.

Złodziej wyszedł (w jaki sposób?) chyłkiem.

Matysz wrócił z olimpiady (w jaki sposób?) jako zwycięzca.

Orsaksadverbialen (*okolicznik przyczyny*) informerar om orsaken till handlingen och svarar på frågorna: *varför, av vilken anledning (dlaczego, z jakiego powodu)*.

Sklep jest zamknięty (z jakiego powodu?) z powodu choroby personelu.

W wyniku kontrol (z jakiego powodu?) zostali zatrzymani czterej turyści.

Zwariował (z jakiego powodu?) ze szczęścia.

Dziecko tupalo (z jakiego powodu?) ze złości.

Przez tę dziewczynę (dlaczego?) bardzo się zmienił.

Przyniosłam książkę (dlaczego?) wedle umowy.

Avsiktsadverbialen (*okolicznik celu*) informerar om vad handlingen tjänar till och inte vad den har orsakat. Denna adverbial svara på frågorna: *vad för, i vilket syfte (po co, w jakim celu)*.

Idziemy (po co?) na dyskotekę.

Anna idzie (po co?) po zakupy.

Studenci mieli zgłosić się (po co?) na egzamin.

Na konferencję (w jakim celu?) uczony przygotował długi referat.

Gwoli ścisłości (w jakim celu?) wspomnę też o innych okolicznikach.

Villkorsadverbialen (*okolicznik warunku*) informerar om de för handlingen nödvändiga omständigheterna och svarar på frågorna: *under vilka omständigheter, under vilka villkor (pod jakim warunkiem, w jakich warunkach, na wypadek czego)*.

Zaczniemy mecz (pod jakim warunkiem?) na sygnał sędziego.

(Na wypadek czego?) Na wszelki wypadek zaczekamy na jego telefon.

Nie umiał się zachować (w jakich warunkach?) w razie niebezpieczeństwa.

(W jakich warunkach?) W czasie deszczu dzieci się nudzą.

Medgivandeadverbialen (*okolicznik przyzwolenia*) informerar om de hinder som borde omöjliggöra den handling som *trots det* genomförs. Till denna adverbial ställer vi frågor: *trots vad (mimo czego, wbrew czemu)*

(Mimo czego?) Mimo gorączki poszedł do szkoły.

(Mimo czego?) Pomimo porywistego wiatru poszlśmy w góry.

(Wbrew czemu?) Wbrew naszym radom poszła na polonistykę.

(Wbrew komu?) Na przekór rodzicom dalej się spotykali.

Medgivandeadverbial samt avsiktsadverbial brukar gå under en gemensam beteckning: **omständighetsadverbial**.

Grad- och måttadverbialen (*okolicznik stopnia i miary*) informerar om antalet, mängden och graden av den av predikatet angivna handlingen och svarar på frågorna: *hur, hur mycket, hur länge, i vilken grad (jak, jak dużo, jak długo, w jakim stopniu)*.

Podróż trwała (jak długo?) dwa dni.

Ta dziewczyna (jak bardzo?) mniej mu się podoba.

Ona ma (jak lång?) dłuższy warkocz niż jakakolwiek inna dziewczyna.

Las miejscami był (jak bardzo?) bardzo gęsty.

Do Krakowa jechaliśmy (jak długo?) dniem i nocą.

ÖVNINGAR:

1. Definiera de åtta adverbialerna i polskan.

2. Komplettera följande meningar med lämpliga adverbial:

- a. Jutro wyjeżdżam ..... (ok. miejsca)
- b. Zrobiłem to ..... (ok. sposobu)
- c. Zrobiłem to ..... (ok. celu)
- d. Za miesiąc udam się ..... (ok. miejsca)
- e. Anna spojrziała na niego ..... (ok. sposobu)
- f. Piotr czekał na córkę ..... (ok. stopnia)
- g. Dawniej ludzie walczyli ..... (ok. przyczyny)

3. Skriv meningar som innehåller följande tidsadverbialer (*okoliczniki czasu*):

- a. nigdy.....
- b. ostatnio.....
- c. przed wiekami .....
- d. dawno temu .....
- e. kiedyś .....
- f. zanim .....
- g. w wigilię .....

4. Hitta adverbialer i följande meningar. Namnge dem.

- a. O północy chmury, które zbierały się przez cały dzień, pękły nagle.
- b. Szukałem jej za siódmą górą, za siódmą rzeką.
- c. Moja przyjaciółka traktuje życie bardzo powierzchownie.
- d. Umówiłam się z Piotrem telefonicznie.
- e. Nie jestem zadowolona z zakupów.
- f. Jeszcze przeszło godzina do zamknięcia biblioteki.
- g. Polityk ochrypl od krzyku.
- h. Miliony ludzi wciąż giną z głodu.

5. Komplettera följande meningar med konjunktionerna: *jak, (im) tym, aż, że, żeby*.

- a. Im dalej w las, ... więcej drzew.
- b. Tęcza tak zachwycała dzieci, ... pootwierały buzie.
- c. Andrzej tak kłamał, ... sam się w tym gubił.
- d. Musisz smarować to miejsce tak, ... egzema zniknęła.
- e. Im jesteśmy starsi, ... gorzej znosimy upały.
- f. Nieznajomy wpatrywał się w Annę tak natarczywie, ... się zaczerwieniła.
- g. To nie są tacy mili ludzie, ... początkowo sądziliśmy.

6. Komplettera följande meningar. Vad är det för adverbialer som bildar de underordnade satserna?

- a. .... gdzie zawsze jest ciepło.
- b. .... skąd pochodzi jej matka.
- c. .... dokąd radzili jej Kowalscy.
- d. .... któredy słonie chodzą nad rzekę.
- e. .... gdzie król chodzi piechotą.

7. Para ihop fraserna från A med fraserna från B och Du kommer att få fram kända ordspråk. Definiera vad det är för underordnade satser (*zдания podrzędne*).

A

1. Dopóty dzban wodę nosi,
2. Myszy tańczą,
3. Uciekać,
4. Gdzie drwa rąbia,
5. Gdzie diabeł nie może,
6. Gdzie kucharek sześć,
7. Nie czas żałować róż,
8. Gdzie się dwóch bije,
9. Wszędzie dobrze,
10. Iść,

B

1. tam wióry lecą.
2. gdzie pieprz rośnie.
3. gdy płoną lasy.
4. tam nie ma co jeść.
5. tam trzeci korzysta.
6. tam babę pośle.
7. gdy kota nie czują.
8. dopóki mu się ucho nie urwie.
9. dokąd oczy poniosą.
10. gdzie nas nie ma.

ATTRIBUT

PRZYDAWKA

Som den sista satsdelen tar vi upp attributet (*przydawka*). Attributets position i satsen avgörs av att det är en satsdel som bestämmer andra satsdelar. Därmed är den inte oundgänglig för satsens berättigande och mening.

Attribut är den satsdel som oftast utgör en bestämning till substantivet. Samtidigt utgör attributet sällan en bestämning till själva predikatet. Detta kan förekomma i de fall där attributet bestämmer kopulan (*orzecznik*) i predikativet (*orzeczenie imienne*).

Den oftast förekommande typen av attribut är adjektiviskt attribut (*przydawka przymiotna*). Det har adjektivets (*przymiotnik*) grammatiska egenskaper. Såväl adjektiv (*przymiotnik*) som pronomen (*zaimek*), particip (*imiesłów*) och ordningstal (*liczebnik porządkowy*) kan fungera som ett attribut.

Adjektivattributet (*przydawka przymiotna*) svarar på frågorna: *hur, vilken, vems (jaki, który, czyj)*.

Koło domu biegła (jaka?) kręta uliczka.
To był (jaki?) nowy sposób walki na pięści.
Brat Janka był (jakim?) doświadczonym zawodnikiem.
(Jaki?) Taki wynik był powodem do dumy.
(Czyj?) Twój list bardzo mnie wzruszył.
(Która?) Ostatnia przygoda wiele cię nauczyla.

OBS! Adjektivattributet och det substantiv det bestämmer ingår alltid i ett kongruensförhållande med varandra (związek zgody).

Genitivattribut (*przydawka dopełniaczowa*) utgörs av ett substantiv (*rzeczownik*) eller ett pronomen (*zaimek*) i genitiv (*dopełniacz*) som bestämmer ett annat substantiv (*rzeczownik*). Genitivattribut (*przydawka dopełniaczowa*) svarar på frågorna: *vems?, vads? (czyj?, czego?)*

Wystawa (czego?) obrazów Picassa rozpoczęła się wczoraj.
Dziś poznam rodziców(czyich?) mojej żony.
Dziecko (czyje?) sąsiadki jest niegrzeczne.
Zrób mi filiżankę (czego?) herbaty.
Czy mogę pożyczyć kurtkę (czyją?) Adama?
(Czyje?) Jego przygody stały się tematem rozmów.

Obs! Genitivattribut och det substantiv det bestämmer ingår alltid i rektion (związek rządu) med varandra.

Räkneattribut (przydawka liczebna) är mindre vanligt än de ovannämnda attributen. Räkneattribut svarar på frågorna: *hur mycket, hur många (ile, ilu)*. Detta attribut uttrycks alltid med hjälp av ett räkneord (liczebnik).

Marek wybrał (ile?) trzy kolorowe zeszyty.
Widziałem tych (ilu?) trzech mężczyzn w parku.
Masz przecież (ilu?) tylu znajomych.
(Ile?) Czworo szczeniąt poszukuje domu.
Mama kupiła (ile?) pięć kilogramów mięsa.

Prepositionsattribut (przydawka przyimkowa) har formen av ett prepositionsuttryck (wyrażenie przyimkowe). Det svarar på frågorna: *av vad, till vad, från vem, på vad, under vad* (z czego, do czego, od kogo, na czym, pod czym) men kan även svara på attributets universiella frågor: *hur, vilken (jaki, który)*.

Tę oprawkę (z czego?) ze skóry kupiłem wczoraj.
Domki (z czego?) z kart szybko się rozpadają.
Dostałam prezent (od kogo?) od brata.
Samolot (do czego?/który?) do Malagi wylądjuje za godzinę.
Mieszkam w domu (nad czym?/którym?) nad jeziorem.
Tam stała kiedyś budka(jaka?/z czym?) z lodami.

Substantivattribut (przydawka rzeczowna) består av ett substantiv som bestämmer ett annat substantiv där båda har samma kasusform.

Samochód (jaki?) wywrotka nie wjedzie do tunelu.
Lekarzowi (jakemu?) ortopedzie przeszkadza tłok w poczekalni.
Rzeka (jaka?) Wisła przepływa przez całą Polskę.
Kobiecie (jakiej?) demonowi nie należy ufać.

ÖVNINGAR:

1. Vad är ett attribut? Vad finns det för typer av attribut i polskan?
2. Med hjälp av vilka ordklasser kan ett genitivattribut uttryckas?
3. Vilka attribut och objekt innehåller följande mening?

Zaraz po lekcjach najmłodszy brat Ani wypożyczył sobie na weekend dwie książki ze szkolnej biblioteki.

4. Vilka attribut och objekt innehåller följande mening?

Mogłem mieć lepszą pracę i nie wymagającą ciągłych wyjazdów.

5. Gör om följande uttryck till adjektivattribut som ingår ett kongruensförhållande (związek zgody) med varandra:

a. deser z malin   sok .....

b. dom z drewna   ..... dom

- c. sad z owocami ..... sad
 d. torba ze skóry torba .....
 e. sok z truskawek sok .....
 f. sałatka z tuńczyka ..... sałatka
 g. sukienka z bawełny ..... sukienka

6. Med vilka ordklasser har nedanstående attribut uttryckts?

- a. moi studenci - .....
 b. wzburzone fale - .....
 c. pudełko zapalek - .....
 d. błękitne niebo - .....
 e. dwoje piskląt - .....
 f. współcześni pisarze - .....
 g. chleb z żyta - .....
 h. gar bigosu - .....
 i. zasmucone oblicze - .....
 j. kilkukrotny zwycięzca - .....

7. Omformulera lämpliga syntaktiska förhållanden (*związki składniowe*) av följande ord:

- a. chatka, piernik (*związek rzędu*) .....
 b. zielony, łąka (*związek zgody*) .....
 c. widok, okno (*związek rzędu*) .....
 d. waleczny, wojownicy (*związek zgody*) .....
 e. list, fragmenty (*związek rzędu*) .....

8. I vilken av följande rader utgör alla underordnade ord ett attribut? OBS! Det finns bara ett rätt svar.

- a. zwiedzający miasta, naszego miasta, duże miasta, władze miasta;
 b. zwiedzanie miasta, władze miasta, naszego miasta, dzieci miasta, miasto Warszawa;
 c. zwiedzający miasta, władze miasta, naszego miasta, dzieci miasta;
 d. zwiedzający miasta, sprzątający miasta, budujący miasta, lubiący miasta.

9. Stryk under attributen i följande text. Definiera sedan vad det är för typ av attribut.

„Istnieje pewien obraz Bruegla zatytułowany *Ikar*. Kiedy się na ten obraz patrzy, spoztrzeża się chłopca orzącego ziemię na wysokim brzegu morza, pastucha pasącego obojętnie swoje stado, wędkarza, który wyciąga z morza swoje wędkę, miasto spokojne w oddali. Morzem płynie statek z wieloma rozwiniętymi żaglami, a na jego pokładzie kupcy rozmawiają o interesach. Widzimy życie z jego codziennymi troskami i codziennym natężeniem zwykłych ludzkich zajęć i kłopotów.”

J. Iwaszkiewicz, *Ikar*

10. Para ihop orden i de båda spalterna så att de bildar kända litteraturteoretiska termer.

Podmiot	kulminacyjny
Rym	retoryczne
Gatunek	liryczny
Pytanie	słowny
Postać	narodowa
Powieść	autorski
Punkt	epiki
Epopcja	epizodyczna
Wiersz	męski
Komentarz	historyczna
Komizm	biały

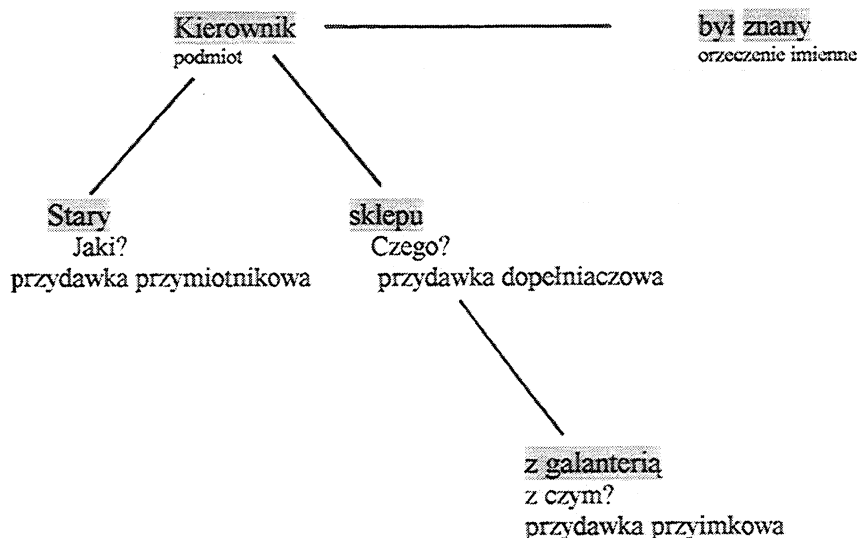

Ibland händer det att satsen saknar subjekt. Till skillnad från förmodat subjekt (*podmiot domyslny*) kan vi inte vare sig gissa oss fram till det utifrån den föregående satsen eller predikatets form.

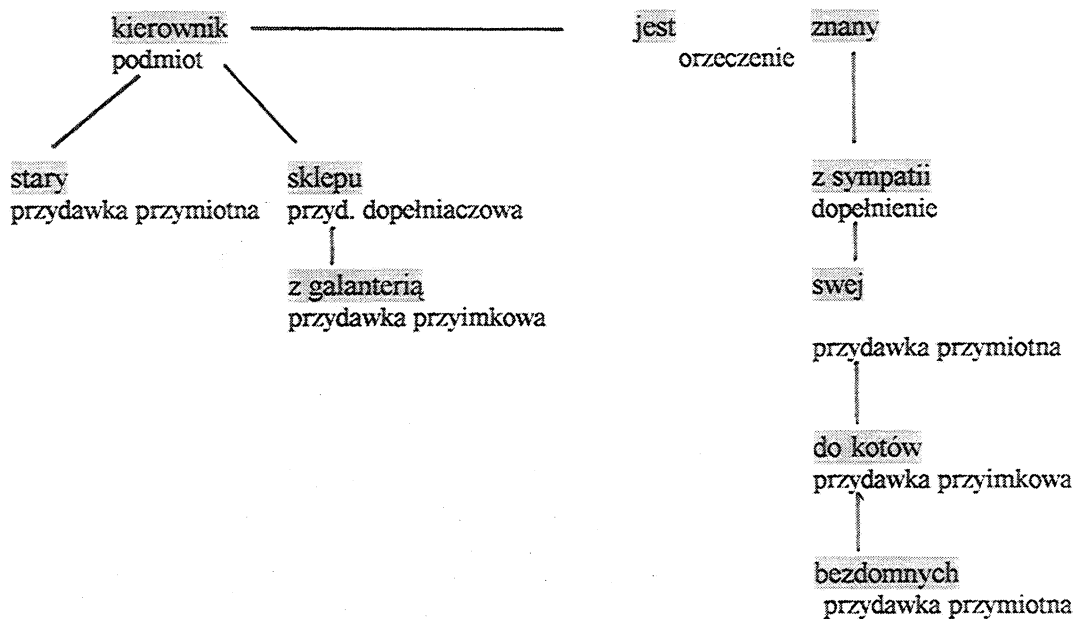
Zachwalano ——— towar.

När vi nu har hittat meningens subjekt (*podmiot*) och predikat (*orzeczenie*), är det dags att hitta deras bestämmelser (*określenia*). Först letar vi efter subjektets bestämmelser, dvs. attribut (*przydawki*). Alla under subjektet tecknade attribut kommer att bilda subjektsdel (*grupa podmiotu*).

Stary kierownik sklepu z galanterią jest znany ze swej sympatii dla bezdomnych kotów.

Sedan är det dags att ägna sig åt predikatsdelen (*grupa orzeczeniowa*). Det gäller alltså att återfinna de ord som kompletterar predikatets (*orzeczenie*) innebörd. Till denna grupp hör objekt (*dopełnienia*) och adverbialer (*okoliczniki*).

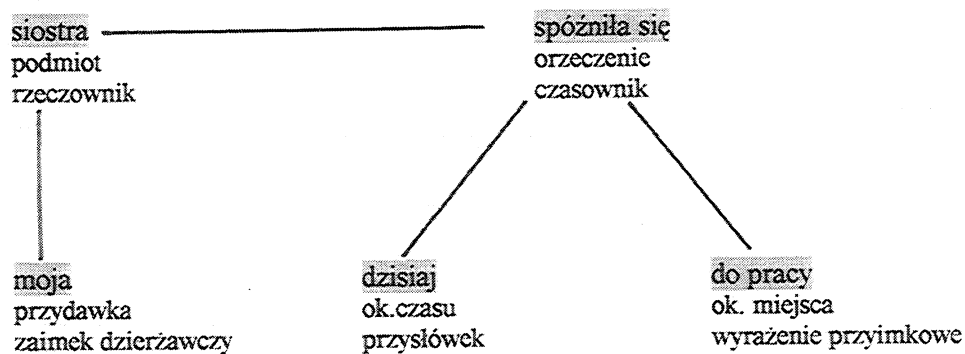

Låt oss titta på ett annat exempel:

Moja siostra spóźniła się dzisiaj do pracy.

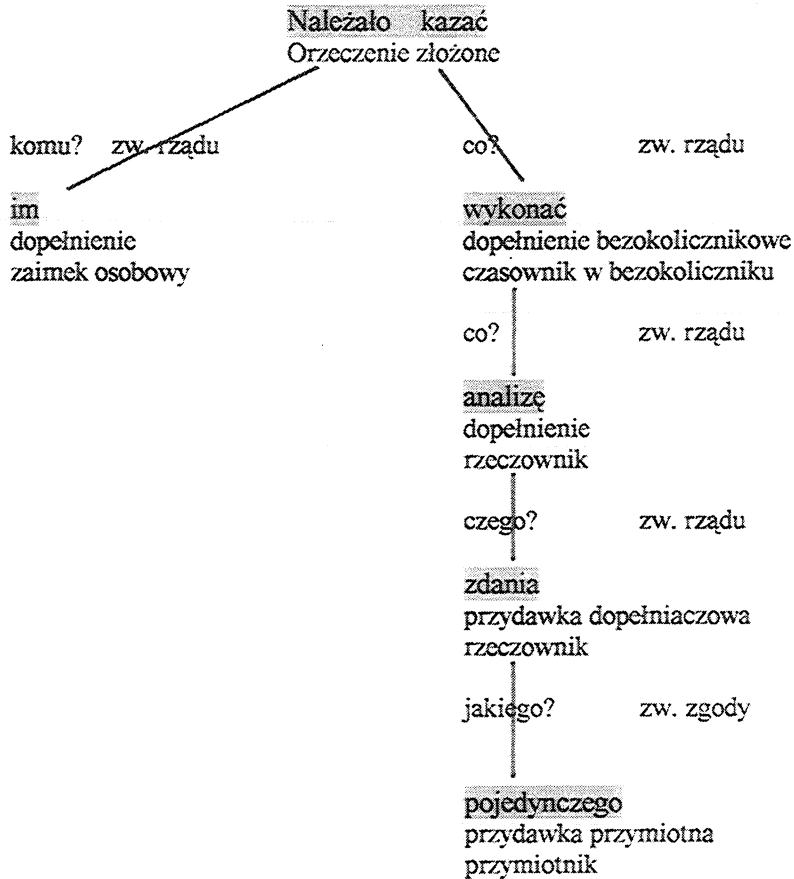

Här ovan har vi nu även angett vilka syntaktiska förhållanden som de enskilda orden ingår med varandra. Nu är det slutligen dags att ange vilken ordklass (*części mowy*) som uttrycker varje satsdel.

Låt oss avsluta satsanalysen med ett exempel på hur man analyserar en subjektlös sats (*zdanie bezpodmiotowe*).

Należało im kazać wykonać analizę zdania pojedynczego.

ÖVNINGAR:

- Hur går man till väga när man gör en satsanalys?
- Vilken rad innehåller de satsdelar som finns i meningen: *Okrutny wampir pożarł wieczorem piękną dziewczynę?*
  - två attribut, subjekt, tidsadverbial, predikat, objekt;
  - två objekt, subjekt, predikat, attribut, sättsadverbial;
  - två objekt, subjekt, predikat, attribut, tidsadverbial;
  - subjekt, predikat, två objekt, två attribut.
- Rita ett trädidiagram (*drzewko zależności*) för följande meningar:
  - Brakuje ci kilku ocen z przedmiotów ścisłych.
  - Koszty budowy domów będą systematycznie rosnać.
  - Mecenas nie lubił prowadzić trudnych spraw o zabójstwo.

- d. Po obu stronach rzeki wrzało jeszcze życie.
  - e. Jej brat dał mi wczoraj bukiet róż.
  - f. Przed rokiem wszyscy pracownicy instytutu zaliczyli gruntowny kurs z etyki pracy.
  - g. Wierzę w istnienie mocy nadprzyrodzonych, rządzących ludźmi, przyrodą i całym światem.
  - h. Chudy, bezdomny pies biegł szybko wczesnym rankiem ulicą naszego miasta.
  - i. Od kilku lat wzrasta wartość szwedzkiego eksportu do Polski.
  - j. Piotr z Pawłem poszli do teatru.
  - k. Z każdym dniem bardziej rozgoryczona i mniej pewna sukcesu w zawodzie aktorskim moja siostra uległa automatyzmowi narzuconej pracy.
  - l. Zwykle codzienne kłopoty wydały mi się nieważne.
  - m. Dwaj chłopcy w moim wieku zbliżają się do mnie z groźnymi minami.
4. Vilken funktion har ordet *wskaźnik* i *meningen*: *Ważnym wskaźnikiem stanu gospodarki jest poziom inflacji?*
5. Vilken funktion har ordet *ojca* i *meningen*: *Chodziło wam o utwierdzenie ojca w tym przekonaniu?*

SAMMANSATTA SATSER

ZDANIA ZŁOŻONE

Redan i första kapitlet lärde ni er att antalet satser (*zdania*) är beroende av antalet predikat (*orzeczenia*).

Det finns alltid lika många satser som det finns predikat.

Vi kommer därför att kalla satser som innehåller två predikat för sammansatta meningar (*zdania złożone*). Satser som innehåller fler predikat kallar vi för flerfaldigt sammansatta meningar (*zdania wielokrotnie złożone*). Meningar med två predikat kommer inte alltid att innehålla två verb i personlig form. För predikat kallar vi ju också opersonliga verb eller infinitiv. Till exempel:

Anna wyszła, żeby kupić chleb.

Pamiętałem, żeby się nie spóźnić.

En sammansatt sats är alltså uppbyggd av två (eller flera) delsatser som är sammanbundna av en **konjunktion** (*spójnik*) eller ett **pronomen** (*zaimek*). Ibland fyller ett **kommatecken** (*przecinek*) den sammanbindande funktionen. Till exempel:

Poszedłem do domu, ponieważ było późno.

Hania pisała referat, jadła i oglądała telewizję.

Vi kan urskilja samordnade sammansatta satser (zdania złożone współrzędnie) och underordnade sammansatta satser (zdania złożone podrzędnie).

I en samordnad sammansatt sats är alla delsatserna lika viktiga. Ingen av delsatserna är överordnad den andre. Det finns fyra typer av samordnade sammansatta satser:

- 1) Kopulativa, sammanställda - *zdania współrzędnie złożone łączne*
- 2) Särskiljande, disjunktiva - *zdania współrzędnie złożone rozłączne*
- 3) Motställande, adversativa - *zdania współrzędnie złożone przeciwstawne*
- 4) Förklarande, explanativa - *zdania współrzędnie złożone wynikowe*

Kopulativa, sammanställande satser (*zdania współrzędnie złożone łączne*) är de mest typiska bland samordnade sammansatta satser. Båda delsatserna är här semantiskt relativt självständiga dvs. båda satserna kan betydelsemässigt fungera separat. De informerar om två handlingar som utspelar sig i samma rum och därmed i samma eller nästan samma tid.

Zjadłam śniadanie i poszłam do pracy.

Zdenerwował się trochę, a po chwili odpowiedział pytaniem.

I chciałby, i boi się.

Nie wydawał się kontent, tudzież nie pragnął niczego antycypować.

Chcieli zdać egzamin, zarazem nie byli wystarczająco przygotowani.

Wieczorem profesor sprawdził egzaminy oraz odwołał egzamin poprawkowy.

*Rozboliła mnie głowa, miałem grype.
Prezydent tak nie uważał ani tak nie powiedział.
Nie tylko przygotowałam egzamin, lecz także obejrzałam film.*

I ovanstående satser har vi strukit under konjuntioner (*spójniki, wskaźniki zespolenia*), alltså för samordnade sammansatta meningar typiska konjuntioner. Så här ritar vi en kumulativ, sammanställande sats (*zdanie współrzędnie złożone łączne*):

_____ <.....> _____

Särskiljande, disjunktiva satser (*zдания współrzędnie złożone rozłączne*) informerar om valet mellan två möjligheter. Det handlar alltså om alternativ.

*Marek sporządzi rachunek lub przekaże go podwładnemu.
Anna pojedzie pociągiem albo samolotem.
Idziesz do kina czy do teatru?
Albo zwariuję, albo się rozwiodę!
Jutro profesor napisze referat badź odwoła konferencję.*

Så här ritar vi *zdanie rozłączne*:

_____ <.....> _____

Motställande, adversativa satser (*zdanie współrzędnie złożone przeciwstawne*) framhäver kontrasten eller den motsatta betydelsen i båda delsatserna.

*Tramwaj uciekł, ale zaraz przyjechał następny.
Jest źle, lecz może być jeszcze gorzej.
Twoje argumenty są przekonujące, jednakże można rozwinąć.
Mogłabym to zrobić, tylko nie wiem kiedy.
Anna jest zdolna, natomiast jej siostra ma kłopoty w szkole.*

Dessa satser illustrerar vi på följande sätt:

_____ >.....< _____

I förklarande, explanativa satser (*zдания współrzędnie złożone wynikowe*) genererar den första satsens innehåll innebörden i den andra satsen. Följande satser är exempel på förklarande, explanativa satser (*zдания wynikowe*):

*Wyszedłem wcześniej z domu, więc zaszedłem do biblioteki.
Pragnęła zostać profesorem, toteż codziennie rozmyślała o swojej karierze.
Zapomniałeś, to teraz się martw.
Chciałeś awanturę, masz awanturę.
Popętniłeś błąd, zatem napraw go.*

Så här illustrerar vi förklarande, explanativa satsre (*zдания wynikowe*):

_____ >.....> _____

ÖVNINGAR:

1. Hur många predikat måste en sammansatt sats innehålla?
2. Vilka typer av sammansatta satser finns det?
3. Nämn några konjunktioner som är typiska för kopulativa, sammanställande satser (zдания *współrzędnie złożone łączne*).
4. Rita förhållandena mellan följande meningar:
  - a. *Wyjadę nad morze i skończę pisanie książki.*
  - b. *Napijesz się zimnej Coca-Coli, to z pewnością się rozchorujesz.*
  - c. *Wieczorami czytam książki albo śpię albo też chodzę do kina.*
  - d. *Nie pragnął zaszczytów, a spadały na niego jeden po drugim.*
  - e. *Wybierzesz się z nami do kina czy będziesz się uczył?*
  - f. *Mamy pierwszy telefon, a zatem oddajmy głos słuchaczowi.*
  - g. *Nikt się nie odezwał ani nawet pies nie zaszczekał.*
5. Bilda sammansatta satser av följande enkla satser. Använd lämpliga relativa pronomen.
  - a. *Oddałam do naprawy telewizor. Naprawa trwała trzy tygodnie.*
  - b. *Weszli do sali. W sali siedziało już kilka osób.*
  - c. *Był pisarzem. W jego utworach zawierało się dużo elementów autobiograficznych.*
  - d. *Na konferencji referat wygłosił kierownik naszej katedry. Referat wzbudził wiele kontrowersji.*
  - e. *Dyskutowano o ustawie. Nad wprowadzeniem tej ustawy zastanawiano się przez rok.*
  - f. *Chodziło o powieść Konwickiego. Powieść ta cieszyła się uznaniem krytyków.*
6. Bilda sammanhängande sammansatta satser av följande enkla satser. Använd lämplig interpunktion.
  - a. *Europa wschodnia jest pod wpływem niżu. Skandynawia ma pogodę wyżową.*
  - b. *Maria pragnęła pochować swojego męża. Maria się wahała. Maria bała się o swoje życie.*
  - c. *Rano na drogach w wielu miejscach jazdę utrudniał padający deszcz. Wieczorem lokalnie widoczność ograniczały mgły.*
  - d. *Zadzwonił do drzwi mieszkania. Nikt nie otwierał. Zdziwiło go to bardzo. Matka o tej porze nigdy nie wychodziła z domu. Zaczął głośno pukać do drzwi.*
  - e. *Nie jest rzeczą przyjemną czekać na stacji parę godzin. Wypowiedziałem w myśli krytykę pod adresem dyrekcji kolejowej. Siadłem zrezygnowany w salce restauracyjnej. Była to zarazem poczekalnia. Popatrzyłem na plakaty rozwieszane na ścianach. Wstałem. Zbliżyłem się do ubogiego bufetu. Za bufetem siedziała panienka. Czytała książkę.*
7. Förklara de syntaktiska felen i följande meningar.
  - a. *Jaki ostatecznie będzie administracyjny podział kraju, i czy w ogóle, trudno dziś rozsądzić.*
  - b. *Zegarki z kolekcji Baby-G są kolorowe i z podświetlaną tarczą.*
  - c. *Chyba Miller musi jeszcze popracować, żeby dostał Nobla i wiele odznaczeń.*

d. Nic nie wiem na temat tego, iż policjanci przymykają oko na łamanie prawa przez przestępców.

8. Försök att ersätta konjunktionerna i följande satser med deras synonymer.

a. Ewelina nie tylko uczyła ją gry na pianinie, ale także innych przedmiotów.

b. Była sama, mimo że wchodziła już w lata.

c. Rozstali się w gniewie, bo on chciał ją zatrzymać przy sobie.

d. Jeśli naprawdę już spała, nie było sensu jej budzić.

e. Karolinę trochę to śmieszyło, ale rozumiała matkę.

f. Było ciepło, więc kolację podano na tarasie.

g. Ewelina prowadziła dziwną grę z przeszłością, to znaczy selekcjonowała ją, chytrze omijając momenty bolesne.

9. Gör om följande sammansatta satser till enkla satser.

Ex.: *Boję się, że jego kariera polityczna jest zagrożona.*

Boję się o jego karierę polityczną.

a. Czuję, że jest tutaj.

b. Marię cieszy, że Ania jest mądra.

c. Nauczyciel cieszył się tym, że wszyscy studenci zdali egzamin.

d. Rzecznik prasowy poinformował dziennikarzy, jak przebiegła wizyta prezydenta Busha w Polsce.

e. Przyzwyczaiła się, że Jan telefonuje do niej codziennie.

f. On wstydzi się, że jest brzydki.

g. Adam zapalił się do tego, żeby pojechać na wycieczkę w góry.

h. Złości ją, że masz taki nieporządek w pokoju.

10. Komplettera följande meningar med lämpliga konjunktioner.

a. Nie jestem chora ..... nic mnie nie boli.

b. Piotr nie jest zdolny, ... dużo pracuje.

c. Jan pytał, ... Maria jest zdrowa.

d. Nie powiedziałam niczego, ... mogłoby cię zranić.

e. Nie przyjdę, ... mnie błagał.

f. Jest ciepło, ... możemy wybrać się na spacer.

g. Zachowujesz się tak, ... stało się coś strasznego.

SAMMANSATTA UNDERORDNADE SATSER

ZDANIA ZŁOŻONE PODRZĘDNE

När en del av den sammansatta satsen är klart överordnad den andre talar vi om en sammansatt underordnad sats (*zdanie złożone podrzędne*). Då bör man se relationen mellan dessa två enheter: den underordnade satsen (*zdanie podrzędne*) svarar på enkla frågor till den överordnade satsen (*zdanie nadrzędne*). Till exempel:

Mama zapowiedziała, (co?) że jutro idziemy do teatru.
Kiedy Adam miał osiem lat, (kiedy?) rodzice kupili mu hulajnogę.
Zosia zgubiła książkę, (która?) którą przed tygodniem dostała od Kasi.

Lägg märke till att den överordnade satsen (*zdanie nadrzędne*) är självständigare både syntaktiskt och semantiskt och kan fungera utan den underordnade satsen (*zdanie podrzędne*). Den behöver enbart en komplettering som oftast utgörs av den underordnade satsen (*zdanie podrzędne*).

Hur ritas man då förhållandet mellan den överordnade och den underordnade meningen? Låt oss titta på tre meningar:

1. *Kiedy ceny spadną, wzrośnie stopa życiowa obywateli.*
2. *Anna nie poszła do pracy, ponieważ miała chore dziecko.*
3. *Książka, którą wydało nasze wydawnictwo, rozeszła się błyskawicznie.*

Det finns sex olika typer av underordnade meningar:

Objektbisatser - *zdanie złożone dopełnieniowe*
Adverbialbisatser - *zdanie złożone okolicznikowe*
Attributbisatser - *zdanie złożone przydawkowe*
Subjektbisatser - *zdanie złożone podmiotowe*
Predikativa bisatser - *zdanie złożone orzecznikowe*
Relativa bisatser - *zdanie złożone rozwijające*

Objektbisatser – *zдания złożone dopełnieniowe*

Objektbisatsen (*zdanie podrzędne dopełnieniowe*) fyller samma funktion som ett objekt. Om man omformulerar en sammansatt sats till en enkel sats, går det lätt att „koncentrera”, „pressa samman” den underordnade meningen till ett objekt.

Nauczyciel nie chciał, żeby studenci kłócili się między sobą.

Alltså:

Nauczyciel nie chciał (kogo? czego?) kłótni między studentami.

I likhet med objektet svarar objektbisatsen (*zdanie podrzędne dopełnieniowe*) på frågor som hör till alla kasus - men undantag för nominativet (*pytania przypadków zależnych*).

Przyglądał się (komu? czemu?), jak Anna gotuje obiad.
Wczoraj widziałam (kogo? co?), że autobus wcale nie kursował.
Mama martwiła się (kim? czym?), że syn nie zda egzaminu.

Anna zapomniała (o kim? o czym?), że wczoraj były imieniny Marka.
Attributbisatser – zdania podrzędne przydawkowe

Attributbisatser (*zдания podrzędne przydawkowe*) fyller samma funktion som ett attribut. De svarar på attributets vanligaste frågor: *hur, vilken, hur mycket (jaki, kóry, ile)*. De kan också lätt „sammanpressas” till ett attribut.

Ludzie, którzy przyszli zbyt późno, nie dostali już biletów do teatru.
 Allstå:
Ludzi (którzy?) spóźnieni nie dostali już biletów do teatru.

Attributbisatser känner man lättast igen på det relativa pronomet: *vilken (który)*. Metoden är dock inte den säkraste: samma pronomen kan introducera subjektbisatser (*zдания podmiotowe*) samt kausala bisatser (*zadania wynikowe*).

Adverbialbisatser – zdania podrzędne okolicznikowe

Adverbialbisatser (*zдания podrzędne okolicznikowe*) fyller funktionen av en adverbial (*okolicznik*). Detta innebär att adverbialen kan ersätta bisatsen om man bildar om den sammansatta satsen till en enkel sats. De svarar också på de enskilda adverbialernas frågor:

- a. platsadverbiala bisatsen (*okolicznikowe miejsca*): *var, vart, varifrån, vilken väg, var som helst (gdzie, dokąd, skąd, którędy, gdziekolwiek)*

Idziemy tam (gdzie?), nie ma tłoku.
Pamiętaj o mnie (gdzie?), gdziekolwiek będziesz.
Zaprowadził ją tam (dokąd?), dokąd sam by nie poszedł.

- b. tidsadverbiala bisatsen (*okolicznikowe czasu*): *när, medan, sedan när, innan, emedan (kiedy, gdy, podczas gdy, odkąd, jak, ilekroć, dopóki, zanim, skoro, zaledwie)*.

(kiedy?) Kiedy wybuchła wojna, byliśmy w Warszawie.
Przyjdę (kiedy?), jak tylko wrócę do Polski.
(kiedy?) Podczas gdy Jaś odrabiał lekcje, Ania bawiła się jego samochodami.

- c. sättsadverbiala bisatsen (*okolicznikowe sposobu*): *hur, så som, liksom, än (jak, jakby, tak jak, jak gdyby, by, niż, aniżeli)*.

Studiował (jak?), jak przystało na syna profesora.
Zrobili to tak (jak?), by nikt ich nie zauważył.
Sukienka wyglądała tak (jak?), jakby była całkiem nowa.

- d. orsaksadverbiala bisatser (*okolicznikowe przyczyny*): *eftersom, ty, därför att, i synnerhet att (ponieważ, gdyż, bo, bowiem, dlatego że, tym bardziej że, zwłaszcza że, jako że)*.

Nie była dzisiaj w szkole (dlaczego?), ponieważ miała grypę.
Musiałam zamknąć drzwi (dlaczego?), bo był przeciąg.
(Dlaczego?) Ponieważ byłem spóźniowy, wziąłem taksówkę.

e. avsiktsadverbiala bisatsen (okolicznikowe celu): *för att (aby, by, żeby, ażeby)*.

*Zastąpiłam Ewę (w jakim celu?), żeby mogła pojechać na urlop.
(Po co?) Aby napisać dobrze egzamin, trzeba dużo się uczyć.
Dużo pisz (w jakim celu?), aby wyrobić sobie pióro.*

f. villkorsadverbiala bisatser (okolicznikowe warunku): *om (...) så, i fall (...) så, när, hur (jeżeli (...)) to, jeśli (...) to, w razie gdyby, kiedy, jak*.

(pod jakim warunkiem?) *Jeśli cię kocha, to poczeka.*
(w jakich warunkach?) *Gdyby ci się nie powiodło, możesz zawsze zacząć od początku.*
Oddasz mi dług (kiedy?), jak będziesz miał pieniądze.

g. medgivandeadverbiala bisatsen (okolicznikowe przyzwolenia): *trots att (mimo że, chociaż, choć, choćby, aczkolwiek, jakkolwiek, wbrew temu, acz)*.

(mimo czego?) *Mimo że byłam bardzo zmęczona, zabrałam się do poprawiania egzaminów.*
Anna zdała egzamin (mimo czego?), choć nie poszło jej najlepiej.
(wbrew czemu?) *Wbrew temu co mówią, on nie jest złym studentem.*

Subjektbisatser – zdania podrzędne podmiotowe

Låt oss återigen titta på meningen med attributbisatsen från föregående stycke:

Ludzie, którzy przyszedli zbyt późno, nie dostali już biletów do teatru.

Nu sammanställer vi den med en mening som i mångt och mycket påminner om den förra:

Ci, którzy przyszedli zbyt późno, nie dostali już biletów do teatru.

Till synes är det två syntaktiskt och betydelsemässigt identiska satser. Men bara till synes. I attributbisatsen utgör det relativa pronomet *którzy* plural av pronomet *który*.

Człowiek, który przyszedł zbyt późno, nie dostał już biletów do teatru.
Ludzie, którzy przyszedli zbyt późno, nie dostali już biletów do teatru.

I subjektbisatsen (zдание podmiotowe) motsvarar pronomet *którzy* ett helt annat pronomen – *kto*:

Ten, kto przyszedł zbyt późno, nie dostał już biletów do teatru.
Ci, którzy przyszedli zbyt późno, nie dostali już biletów do teatru.

Det är alltså subjektet – och den ordklass som uttrycker det - som är avgörande om det är en subjektbisats eller inte.

I subjektbisatsen (zдания podmiotowe) är det alltid pronomet som är subjekt.

Till skillnad från andra typer av bisatser fyller subjektbisatsen (*zdanie podmiotowe*) inte subjektets funktion utan utvecklar dess betydelse.

Kto pod kim dołki kopie, ten sam w nie wpada.

Co się odwlecze, to nie uciecze.

Co nagle, to po diable.

Kto się lubi, ten się czubi.

Kto sieje wiatr, ten zbiera burzę.

I dessa satser har man utvecklat innebörden av ett demonstrativt pronomen – i detta fall: *ten, to*. Detta innebär att den typen av subjektbisats (*zdanie podmiotowe*) svarar på nominativets frågor: *vem? vad? (kto? co?)*

Predikativa bisatser – zdania podrzędne orzecznikowe

Predikativa bisatser (*zдания podrzędne orzecznikowe*) som predikatsfyllnad utvecklar dess betydelse.

Detta blir möjligt när predikatsfyllnaden i den överordnade satsen uttrycks med hjälp av ett pronomen.

Został tym (kim został?), kim był jego ojciec.

Bydgoszcz jest dla Polaków tym (czym jest?), czym Wenecja jest dla Włochów.

Moja sąsiadka nie jest taka (jaka nie jest?), jak mówią o niej ludzie.

(Jak jest?) Jaka praca, taka płaca.

Det är alltså olika former av det demonstrativa pronomenet *taki* samt instrumentalisformen av *tym* som utgör predikatsfyllnaden i dessa exempel. Varje fråga man ställer till bisatsen är predikatsfyllnadens fråga.

Det är viktigt att komma ihåg att hela frågan måste ställas för att inte sammanblanda predikativa bisatser (*zдания podrzędne orzecznikowe*) med attributiva bisatsers (*zдания podrzędne przydawkowe*) eller objektbisatsers (*zдания podrzędne dopełnieniowe*) frågor. Annars kan man lätt klassificera satsen på ett felaktigt sätt.

Det man måste följa är återigen det demonstrativa pronomen (zaimek wskazujący) som uttrycker predikatsfyllnad (orzecznik) i den överordnade satsen (zdanie nadrzędne).

Relativa bisatser – zdania podrzędne rozwijające

Ibland händer det att man till bisatsen inte kan ställa någon fråga eller att en sådan fråga förefaller onaturlig. Då har vi med stor sannolikhet att göra med en relativ bisats (*zdanie podrzędne rozwijające*). Den avgörande faktorn är dock den syntaktiska reaktionen mellan satserna. Den ena satsen är självständigare och därmed överordnad. Den andra satsen introducerades av ett relativt pronomen. Betydelsemässigt är de emellertid någorlunda samordnade.

Podala mu książkę, którą skwapliwie wziął.

Czytał wyłącznie po angielsku, przez co znajomi posądzali go o snobizm.

Wszedł do klasy, skąd dobiegały dziwne odgłosy.

Przyjechał do domu, gdzie czekała go kolejna niespodzianka.

Bisatserna i ovanstående exempel är inte typiska eftersom de inte fyller funktionen av en satsdel. Därmed kan dessa bisatser inte „sammanpressas” till ett enda uttryck när man omformulerar satsen till en enkel sats. Den semantiska självständigheten är här avgörande. Därför kan en relativ bisats (*zdania podrzędne rozwijające*) ersättas av en hel enkel mening:

*Podarła mu książkę. Skwapliwie ją wziął.
Czytał wyłącznie po angielsku. Znajomi posądzali go o snobizm.
Wszedł do klasy. Dobiegaly stamtąd dziwne odgłosy.
Przyjechał do domu. Tam czekała go kolejna niespodzianka.*

ÖVNINGAR:

1. Vad är skillnaden mellan samordnade satser och underordnade satser?
2. Vad är relationen mellan ett objekt och en objektbisats?
3. Vad är relationen mellan ett subjekt och en subjektbisats? Jämför denna relation med t ex. relationen mellan adverbialer och adverbiala bisatser.
4. Hur kan man se skillnad mellan en predikatsbisats och en objektbisats?
5. Vad är anledningen till att en relativ bisats (*zdanie rozwijające*) inte är en typisk bisats?
6. Definiera typen av bisatser i nedanstående meningar och gör en ritning till varje mening.

- a. *Bałam się, że studenci nie przyjdą.*
- b. *Czytam już tylko po niemiecku, przez co znajomi posądzają mnie o snobizm.*
- c. *Nie jestem tym, za kogo mnie masz.*
- d. *Co nagle, to po diable.*
- e. *Już rano byliśmy na lotnisku, choć samolot odlatywał dopiero po południu.*
- f. *Kiedy byłam młoda, często chodziłam na bale.*
- g. *Przyszedłam za wcześnie, więc muszę poczekać.*
- h. *Kto pod kim dołki kopie, ten sam w nie wpada.*
- i. *Gdy byliśmy w górach, jeździliśmy na nartach.*
- j. *Albo będzie burza, albo będzie grad.*

7. Bisatsen i frasen: *Moja siostra odmówiła współpracy, co bardzo jej zaszkodziło w karierze* utgör samma typ av bisats som bisatsen i:

- a. *Moja siostra nie wie, co jej zaszkodziło w karierze.*
- b. *Co zrobisz, to będzie dobrze.*
- c. *Na koniec wzniesiliśmy toast, co wywołało ogólną radość.*

8. Vad är det för typ av bisats i meningen: *Jak praca, taka płaca?* Varför?

- a. Objektbisats
- b. Relativ bisats
- c. Medgivandeadverbial bisats

- d. Subjektsbisats
- e. Predikativ bisats

9. Skriv sex meningar med olika typer av bisatser.

10. Vilka av följande meningar är enkla och vilka är sammansatta satser? Definiera vad det är för typ av sammansatt sats.

- a. *Trzeba powiedzieć, czy to kot.*
- b. Pójdziemy do teatru albo zostaniemy w domu.
- c. Ufam mu, bo to dobry człowiek.
- d. Oto jest Warszawa, jaką pamiętamy sprzed wojny.
- e. W pokoju było ciemno, więc zapaliła światło.
- f. Im dłużej żyję, tym mniej rozumiem świat.
- g. Ludzie chowali się, gdzie kto mógł.
- h. Kto pod kim dołki kopie, ten sam w nie wpada.
- i. Wyjechał dlatego, że miał już dosyć pobytu w tej miejscinie.

11. Stryk under subjektbisatser (*zдания podrzędne podmiotowe*) i följande text.

Kto wybiera samotność – nigdy nie będzie sam.
 Kto wybiera bezdomność – będzie miał dach świata nad głową.
 Kto wybiera śmierć – nie przestanie żyć.
 Kogo wybierze śmierć – ten umrze
 Zaledwie.

R. Krynicki, *Kto wybiera samotność*

12. Komplettera följande meningar med objektbisatser.

- a. Mama pyta, czy .....
- b. Nie ma mowy o tym, żebyś .....
- c. Jan dowiadywał się, czy .....
- d. Piotr napisał kiedyś, że .....
- e. Dziecko słuchało, jak .....

ELLIPTISKA SATSER

ZDANIA ELIPTYCZNE

Inom språkvetenskapen innebär ellips att man berövar något ett element. Inom syntaxen betyder det att man berövar satsen en av dess delar. I polskan är det mycket vanligt såväl i enkla satser som i sammansatta satser.

Stolarz wbił gwóźdź, potem drugi, następnie uderzył się młotkiem w palec i musiał na chwilę przerwać pracę.

Observera att den understrukna satsen är en elliptisk sats. Man har hoppat över både dess predikat och dess objekt. Varför har man gjort det? Anledningen är att både predikatet och objektet redan är angivna i första satsen. Det är alltså sparsamhet med uttrycksmedlen som är avgörande och tillåter att man hoppar över de ord som redan förekommit tidigare och vars betydelse man kan gissa sig fram till på grundval av tidigare angiven information.

Låt oss jämföra följande meningar:

(kto?) Przeczytał książkę i odłożył ją na półkę.

Jan włożył nowe buty, a stare (co zrobił?) schował do szafy.

Lot z Warszawy do Malagi trwa cztery godziny, a (co?) z Warszawy do Sztokholmu – (co się z nim dzieje?) jedną (co?).

Wczoraj mówił jedno, a dzisiaj (co robi?) drugie.

Observera att första satsen är en specifik typ av elliptisk sats: här har man utelämnat subjektet (*podmiot domyślny*).

I andra och fjärde satsen utgör predikatet ellipsen.

I tredje satsen omfattar ellipsen såväl predikatet, subjektet som delar av tidsadverbialen.

ÖVNINGAR:

1. Avsluta följande meningar så att helheten bildar en elliptisk sats.

- a. Wczoraj byłam zmęczona .....
- b. Tu rosą kwiaty .....
- c. Było zimno .....
- d. Pani wie swoje .....
- e. Dziewczynki dużo czytają .....

PERFEKTIV SATSFÖRKORTNING

IMIESŁOWOWY RÓWNOWAŻNIK ZDANIA

Som ni vet från tidigare kapitel är en satsförkortning (*równoważnik zdania*) en fras (*wypowiedzenie*) utan predikat (*orzeczenie*). Det händer att en satsförkortning utgör en satsdel i en sammansatt sats. I ett sådant sammanhang innehåller den en verbform – dock inte personlig form - som fungerar som predikat. Ett sådant verb kan man ersätta med ett verb med personlig eller annan form som motsvarar predikatet. Det är delsatser uppbyggda kring oböjliga participer (*imiesłowy przysłówkowe*) som uppfyller detta villkor.

En delsats som innehåller ett particip (imiesłów) kallar vi för en perfektiv satsförkortning (imiesłowy równoważnik zdania).

En perfektiv satsförkortning i en sammansatt underordnad sats utgör alltid en bisats. Det är enbart en adverbial bisats som den perfekтива satsförkortningen kan ersätta. Oftast handlar det om tids- eller sättsadverbialer.

Pisząc książkę, myślał o niej.

Nie mów, jedząc.

Napisawszy list, wrzucił go do skrzynki.

Jan, przepracowawszy całą niedzielę, nie miał ochoty iść w poniedziałek do biura.

Paląc papierosy, zatruwasz organizm.

ÖVNINGAR:

1. Vilka regler för användningen av olika typer av particip har du lärt dig under lektionerna i formlära (*fleksja*)?
2. Varför kallar man en konstruktion som innehåller ett particip för en particip satsförkortning?
3. Vilka adverbialsbisatser kan ersättas av en particip satsförkortning (*imiesłowy równoważnik zdania*)?
4. Varför är meningen: **Siedząc przy stole, paliła się lampa* inkorrekt?
5. I vilken av följande meningar borde man ha använt *imiesłów uprzedni* istället för *imiesłów współczesny* för att meningen ska vara korrekt?
  - a. *Wyskakując z samochodu, Marek pobiegł przed siebie.*
  - b. *Idąc nocą przez las, drogę oświetlał mi księżyc.*
  - c. *Mówiąc o firmie, mam na myśli duże pieniądze.*
  - d. *Patrząc na nią, miałam wrażenie, że nie słucha.*

6. Gör om följande meningar som innehåller perfektiv satsförkortning till enkla satser.

a. Mówił nie patrząc mi w oczy.

b. Nikt nie zauważył, że Anna minąwszy powoli pomnik Kopernika, poszła dalej Krakowskim Przedmieściem.

c. W końcu wsiedliśmy do samochodu, zdjąwszy przedtem płaszcze, bo zrobiło nam się gorąco.

d. Wskrzyszono biskupstwo kujawski, założone przez Mieszka II w Kruszwicy, tym razem ustanawiając stolicę biskupstwa we Włocławku.

e. W tym czasie zaczęła objeżdżać okoliczne wsie, wzywając do powszechnych modłów, rozdając podarki dzieciom i gawędząc z gospodarzami, zwłaszcza na tematy polityczne.

7. Stryk under de meningar som innehåller fel i samband med användningen av perfektiva satsförkortningar. Rätta till dessa meningar.

a. Krótko mówiąc, musimy się zdecydować jak najprędzej.

b. Przechodząc przez jezdnię, należy uważać na nadjeżdżające samochody.

c. Zatrzymała samochód, pytając przechodnia o drogę do Gdańska.

d. Mieszkając w dzieciństwie w mieści, stracił zaufanie do ludzi.

e. Minister spotkał się ze związkowcami, omawiając zasady przyszłych podwyżek płac.

8. Definiera vilken typ av sats ersätts i följande meningar av perfektiva satsförkortningar.

Är alla dessa meningar korrekta?

a. Porwana cudem zdołała zadzwonić do domu, rposząc o pomoc.

b. Uprawiając ją w ogródkach, może stać się uciążliwym chwastem.

c. Badania podjęto w USA, uzyskując niezłe rezultaty.

d. Nie chcąc budzić żony, całą noc spędził w kuchni.

FLERFALDIGT SAMMANSATTA SATSER

ZDANIA WIELOKROTNIIE ZIOŻONE

En sats som är flerfaldigt sammansatt består av fler än två delsatser. Med andra ord: vi hittar fler än två predikat i den. Alla typer av satser samt satsförkortningar kan ingå i en flerfaldigt sammansatt sats. Sammansättningen av en sådan sats kan vara mycket varierande:

Den sammansatta satsen kan innehålla enbart samordnade satser (zдания współrzędne).

Bolala mnie głowa i miałem dreszcze, więc nie poszedłem do pracy.

___ 1 ___ ..... ___ 2 ___ >.....> ___ 3 ___

Satserna 1 och 2 utgör kopulativa, sammanställande satser (*zдания łączne*) medan satserna 2 och 3 – förklarande, explanativa satser (*zдания wynikowe*).

Den sammansatta satsen kan innehålla en överordnad sats och bisatser.

Kolega prosił mnie, żebym go odwiedziła, kiedy znajdę chwilę czasu.

___ 1 ___
 .
 .
 .
 ___ 2 ___
 .
 .
 .
 ___ 3 ___

Första satsen är den överordnade (*zдание nadrzędne*), den andra är en objektsbisats (*zдание podrzędne dopełnieniowe*) medan den tredje – en adverbialbisats (*zдание podrzędne okolicznikowe*).

Den sammansatta satsen kan innehålla en överordnad sats samt en satsförkortning.

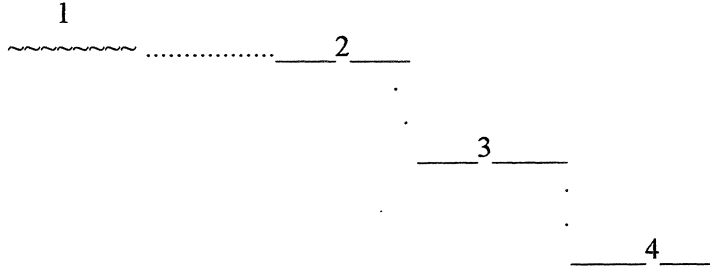
Przeczytawszy książkę, odłożył ją i zaczął robić notatki.

___ 2 ___ ..... ___ 3 ___

Första satsen är ju en perfektiv satsförkortning (*imiestłowy równoważnik zdania*) medan satserna 2 och 3 är samordnade (*współrzędne*).

***Den sammansatta satsen kan innehålla en överordnad sats,
bisatser samt en satsförkortning.***

Odebrawszy telefon, usłyszałem, że mam natychmiast wrócić do pracy, aby przeprowadzić egzamin ze studentami.

Första satsen utgör en perfektiv satsförkortning (*imiesłowowy równoważnik zdania*), den andra är en överordnad sats (*zdanie nadrzędne*) medan satserna 3 och 4 är bisatser (*zdania podrzędne*).

Hur analyserar man då en flerfaldigt sammansatt sats?

Analysen består av fyra steg:

Steg 1: Till att börja med måste vi fastställa hur många delsatser som ingår i den sammansatta satsen. Man bör därför räkna hur många predikat det finns i satsen och sedan stry-ka under dem.

Steg 2: Vi numrerar de enskilda predikaten i den ordning de förekommer i satsen. Observera att det bland dem kan förekomma satsförkortningar eller perfekтива satsförkortningar som vi måste ta med i beräkningen.

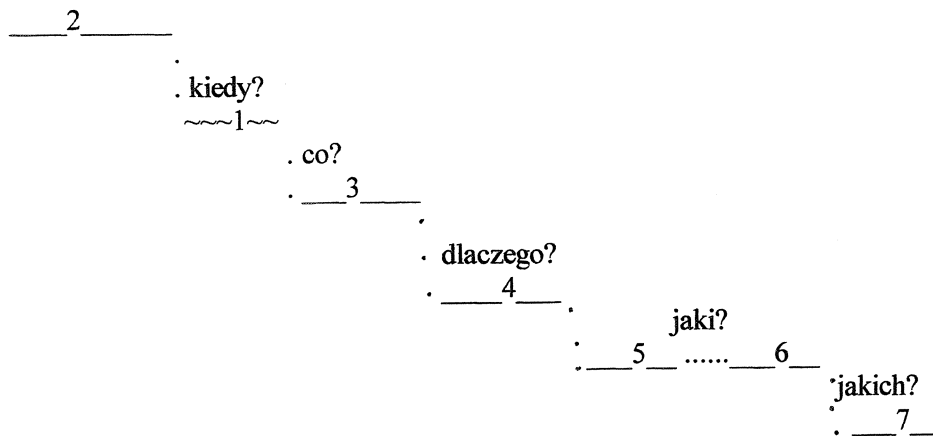
Steg 3: Vi börjar med att teckna den överordnade satsen (huvudsatsen). Vidare ställer vi frågor och ritar de enskilda satserna på lämpliga nivåer. Vi binder dem samman med hjälp av punkter vid vilka vi antecknar frågorna. Glöm inte att satsförkortningar ritar vi med hjälp av en vågig linje.

Steg 4: Under ritningen sätter vi ut de enskilda satserna, definierar vad det är för satser samt fastslår i vilket beroendeförhållande de befinner sig till varandra.

Låt oss som exempel analysera följande mening:

Będąc małym chłopcem (1), postanowiłem(2), że zostanę lekarzem(3), gdyż jest to zawód (4), który daje satysfakcję (5) i umożliwia realizację marzeń (6), jakie towarzyszyły mi od dzieciństwa (7).

- 1 – perfektiv satsförkortning
 2 – huvudsats
 3 – objektbisats till 2
 4 - orsaksbisats till 3
 5 – attributbisats till 4
 5 och 6 – samordnade satser
 7 – attributbisats till 6

ÖVNINGAR:

1. Analysera följande flerfaldigt sammansatta satser.

- a. Tyle razy chwytał za pióro, aby do niej napisać, ale nie miał odwagi.
 b. Przybyłbym był ich daleki krewny, który został przysłany przez wuja Edwarda, niby to na wakcje, a w rzeczywistości chodziło o to, że może przypadnie Annie do gustu.
 c. Trzeba wziąć do ręki chleb z uszanowaniem, zanim odłamię się skórkę nad dymiącym talerzem zupy, albo posolić go i umaczać w oliwie, by odnaleźć smak, który bardziej niż smakiem chleba z solą i oliwą jest niezrównanym smakiem Morza Śródziemnego.
 d. Któregoś dnia, gdy była sama w domu, odkryła w głębi starego kufra sztambuch oprawny w kość słoniową ze strbrnym zameczkiem, gdzie dama z portretu prowa-dziła dzienniczek z okresu narzeczeństwa.

2. Konstruera meningar till följande ritningar.

- a. _____ 1 _____ ..... _____ 2 _____
 ·
 ·
 · _____ 3 _____
 ·
 ·
 · _____ 4 _____
- b. _____ 1a _____ · _____ 1b _____ ..... _____ 3 _____ ..... _____ 4 _____
 ·
 ·
 · _____ 2 _____

c. $\underline{\quad 1 \quad} : \underline{\quad 2 \quad} : \underline{\quad 3 \quad} : \underline{\quad 4 \quad}$

d. $\underline{\quad 1 \quad} : \underline{\quad 2 \quad} \dots \underline{\quad 3 \quad} : \underline{\quad 4 \quad}$

ORDFÖLJDEN I EN SÄTS

SZYK WYRAZÓW W ZDANIU

Ordföljden i det polska språket är relativt fritt men inte godtyckligt. Det finns sex huvudregler som reglerar den:

1) ett subjektet i nominativ som har samma form som objektet i ackusativ bör stå före objektet i satsen.

Reklamy przerywają filmy.

*Filmy przerywają reklamy.

2) de beskrivande orden bör stå i omedelbar närhet av de beskrivna orden.

Przeprowadził wywiad z pisarzem.

*Z pisarzem przeprowadził wywiad.

3) korta och obetonade pronomen bör inte stå i början och i slutet av satsen.

Nie zaprosiła go na imieniny.

*Go nie zaprosiła na imieniny.

4) ett attribut som är uttryckt med hjälp av ett substantiv eller ett prepositionsuttryck bör stå omedelbart efter det beskrivande ordet.

Asystent reżysera nie przyszedł.

*Reżysera asystent nie przyszedł.

Jutro nadamy relację z meczu.

*Jutro nadamy z meczu relację.

5) ett attribut som uttrycks med hjälp av ett adjektiv placeras vanligtvis före det beskrivna ordet.

Mamy sensacyjną wiadomość!

*Mamy wiadomość sensacyjną!

6) om ett attribut som uttrycks med hjälp av ett adjektiv bildar tillsammans med det beskrivna substantivet en term eller ett „stående uttryck” bör det placeras efter substantivet.

Oglądam filmy sensacyjne.

*Oglądam sensacyjne filmy.

ÖVNINGAR:

1. Rätta meningen genom att a) ändra ordföljden; b) genom att använda passiv form.

Seriale oglądają kobiety.

a)..... b).....

2. Rätta ordföljden i följande meningar.

- a. Przed kamerą w kapeluszu stał niewysoki mężczyzna.
- b. Wieczorem oglądaliśmy ciekawy program z bratem.
- c. Nadaliśmy w Czeczeniu film o wojnie.

- d. Łączymy się teraz w Brukseli ze stadionem.
- e. O swoich wrażeniach z planu filmowego opowiedzą bohaterowie *Klanu*.

3. Svara på följande frågor. Lägg märke till ordföljden!

a. Dnia 6 maja 1840 roku ukazał się pierwszy znaczek pocztowy.

- 1) Kiedy ukazał się pierwszy znaczek pocztowy?
.....
- 2) Co się wydarzyło 6 maja 1840 roku?
.....

b. W roku 1933 kapitan Skarżyński na małym turystycznym samolocie przeleciał Atlantyk.

- 1) Kiedy kapitan Skarżyński przeleciał Atlantyk na małym turystycznym samolocie?
.....
- 2) Kto przeleciał Atlantyk w roku 1933 na małym turystycznym samolocie?
.....
- 3) Na jakim samolocie kapitan Skarżyński przeleciał Atlantyk w 1933 roku?
.....
- 4) Czego dokonał w 1933 kapitan Skarżyński ?
.....

DIREKT TAL OCH INDIREKT TAL

MOWA ZALEŻNA I NIEZALEŻNA

Direkt tal (*mowa niezależna*) innebär att man anför någons uttalande ordagrant. Oftast använder man i detta ändamål citatiosntecken, kolon eller – i dialoger – tankestreck.

Jacek zaproponował: „Chodźmy pograć w piłkę”.

- *Kto chce grać w piłkę? – zapytał Jacek*
- *Wszyscy! – odrzyknęliśmy chórem.*

Indirekt tal (*mowa zależna*) innebär å sin sida att man anför någons uttalande med hjälp av en sammansatt sats, oftast rör det sig om en objektbisats.

Jacek zaproponował, żebyśmy poszli pograć w piłkę.

Om direkt tal (*mowa niezależna*) har formen av en påståendesats (*zdanie oznajmujące*), blir dess motvarighet i indirekt tal (*mowa zależna*) en objektsats (*zdanie dopełnieniowe*) som börjar med konjunktionen *że*. Den underordnade objektsatsen (*zdanie podrzędne dopełnieniowe*) innehåller dessutom ett predikat (*orzeczenie*) i presens oavsett av vilket tempus har huvudsatsen.

Lekarz powiedział: „Musi brać pani lekarstwo”.
Lekarz powiedział mi, że muszę brać lekarstwo.

„Jutro jadę do Kanady” – oświadczył przyjaciółom.
Oświadczył przyjaciółom, że jutro jedzie do Kanady.

Om direkt tal (*mowa niezależna*) har formen av en imperativ sats (*zdanie rozkazujące*), blir dess motvarighet i indirekt tal (*mowa zależna*) en objektsats (*zdanie dopełnieniowe*) som börjar med konjunktionen *żeby* (*aby, ażeby, by*) som förses med personändelser: *-m, -ś, -Ø, -śmy, -ście, Ø* (*żebym, żebyś, żeby, żebyśmy, żebyście, żeby*). Den underordnade objektsatsen (*zdanie podrzędne dopełnieniowe*) har då ett predikat (*orzeczenie*) som uppträder i tredje person imperfektiv (*trzecia osoba czasu przeszłego*).

„Przyjdź do mnie jutro” – poradziła mi Anna.
Anna poradziła mi, żeby przyszła do niej jutro.

Ula zaproponowała: „Zagrajmy w brydża!”.
Ula zaproponowała, żeby śmy zagraли w brydża.

ÖVNINGAR:

1. Omformulera direkt tal (*mowa niezależna*) till indirekt tal (*mowa zależna*).

a. *Dziś rano radio podało wiadomość: „Do Polski przyjedzie w tym miesiącu Leonard Cohen”.*

b. *Hrabia rzekł: „Dobre miałem przecucie, zem lubił te mury”.*

c. *Wielu starszych warszawiaków pamięta słowa prezydenta Starzyńskiego: „Warszawa broniąca honoru Polski jest u szczytu swej wielkości i sławy”.*

2. Omformulera indirekt tal (*mowa zależna*) till direkt tal (*mowa niezależna*).

e. *Babcia napisała w liście, że zaprasza nas na wakacje.*

f. *Przeczytałam w gazecie, że jutro przyjeżdża do Szwecji królowa brytyjska.*

g. *Matka poleciła synowi, żeby posprzątał swój pokój.*

3. Komplettera Ignacy Krasickis fabel „Ptaszki w klatce” med interpunktionstecken (*znaki interpunkcyjne*) som är karaktäristiska för direkt tal (*mowa niezależna*).

Czegóż płaczesz? Starego pytał czyżyk młody
 Masz teraz lepsze w klatce niż w polu wygody.
 Tyś w niej zrodzon rzekł stary przeto ci wybaczę;
 Jam jest wolny, dziś w klatce i dlatego płaczę.

4. Ställ frågor till de understrukna bisatserna.

a. Zastanawiałam się nad tym, co zobaczyłam.

b. Jurek chce, żeby mu pożyczyła pieniędzy.

c. Długo mówili o tym, co przeżyła w ciągu ostatnich dwóch lat.

d. Basia postanowiła poradzić się tego, kto wydawał się jej najbardziej kompetentny.

e. Nagle usłyszeli, jak ktoś krzyknął.

f. Marek nie chciał uwierzyć w to, że jego przyjaciel jest oszustem matrymonialnym.

g. Dowiedziała się, że jutrzejszy spektakl jest odwołany.

5. Avsluta följande meningar.

a. Mam chce, żeby .....

b. Życzę ci, żebyś .....

c. Nie mogę się zdecydować, czy .....

d. Zmusił nas, żebyśmy .....

e. Kupię to, co .....

6. Ersätt direkt tal (*mowa niezależna*) med indirekt tal (*mowa zależna*).

a. Kelnerka zapytała: „Podać jakiś deser?”

.....

b. Ojciec zawołał: „Kup mi gazetę!”

.....

c. Koleżanki powiedziały: „Jutro będzie mróz”.

.....
d. Studenci zawołali: „Nie zaczynamy jeszcze!”

.....
e. Anna zawołała: „Niech pani weźmie parasol!”

.....
7. Ersätt indirekt tal (*mowa zależna*) med direkt tal (*mowa niezależna*).

a. Studenci poprosili wykładowcę, żeby przeniósł termin egzaminu.

.....
b. Mama zawołała, żebyśmy przestali się kłócić.

.....
c. Dorota poradziła Agacie, żeby przestała tak dużo myśleć o swoim zdrowiu.

.....
d. Dyrektor polecił pracownikom, żeby skończyli pracę w terminie.

.....

DIAGNOSTISKT TEST**TEST DIAGNOSTYCZNY**

1. Rita ett trädidiagram till följande mening.

Wasz znakomicie wyszkolony zespół piłkarzy zdobył na zawodach pierwsze miejsce.

2. Formulera en mening som passar ritningen och definiera den.

___ 1 ___ > ..... < ___ 2 ___ ..... ___ 3 ___

3. Omformulera meningen *Po obejrzeniu filmu wyszedłem na spacer* till:

a. en samordnad sammansatt sats (*zдание złożone współrzędnie*)

.....

b. en underordnad sammansatt sats (*zдание złożone podrzędnie*)

.....

c. en perfektiv satsförkortning (*zдание z imiesłowowym równoważnikiem zdania*)

.....

4. Utveckla följande mening genom att lägga två bestämmningar till varje ord. Definiera varje satsdel (*części zdania*).

Marianna jedzie.

5. I den följande första raden av dikten *Trawa* av Julian Tuwim har ordet *trawa* en bestämmning (*określenie*). Denna bestämmning är:

- a. ett objekt (*dopełnienie*),
- b. en adverbial (*okolicznik*),
- c. ett attribut (*przydawka*),
- d. det går inte att avgöra eftersom diktens första rad inte är en mening.

Trawo, trawo do kolan!

6. Vilket av följande ord utgör subjektet (podmiot) i satsen: *W komórkach drożdzy nie ma chloroforu?*

- a. komórkach,
- b. drożdzy,
- c. chloroforu,
- d. det är en subjektlös sats.

7. Komplettera följande meningar med lämpliga konjunktioner så att det bildas samordnade sammansatta satser (*zдания złożone współrzędnie*).

- a. Wszyscy tańczyli ..... śpiewali przy ognisku.
- b. Dzisiaj zdawało egzamin dziewięć osób, ...profesor pytał trzy osoby na godzinę.
- c. Mąż jest kinomanem, ... żona zdecydowanie woli teatr.
- d. Zadzwoń do niego ..... pójdę.
- e. Pielęgniarka zmierzyła choremu gorączkę ..... zrobiła mu zastrzyk.
- f. To lekarstwo w nadmiarze może być niebezpieczne, ... trzeba brać dokładnie odmierzone dawki.

8. Ersätt följande meningar med subjektlösa satser (*zдания bezpodmiotowe*).

- a. We Francji ludzie jedzą ślimaki.

- b. Wszędzie wszyscy oglądają seriale telewizyjne.

- c. W Szwajcarii producenci produkują najlepsze zegarki.

.....
 d. Na całym świecie policja ściga terrorystów.

.....
 e. Przed Świętami wszyscy kupują więcej jedzenia.
 .....

9. Omformulera följande meningar så att den underordnade satsen (*zдание podrzędne*) splittrar den överordnade satsen (*zдание nadrzędne*).

a. Było nieprawdą to, co powiedział.

.....
 b. Zawsze nas martwi to, że przyjaciele o nas zapominają.

.....
 c. Kto nie chce, ten może nie przychodzić.

.....
 d. Dziwiło to, co się działo na scenie.
 .....

10. Omformulera följande meningar så att de bildar underordnade objektsatser (*zдания podrzędne dopełnieniowe*).

a. Krasnoludki są na świecie. Niektórzy w to wierzą.

.....
 b. To jest twoja wina. Tak myślę.

.....
 c. Czy on mógł to zrobić? Zastanawiam się.

.....
 d. Podano coś na kolację. Nie jadłam tego.
 .....

11. Komplettera följande lyckönskningar:

a. Życzymy wam, ... (*żyć długo i szczęśliwie*).

b. Życzę Ci, Mareczku, ... (*lubić nauczycieli*).

c. Życzę Ci, Basiu, ... (*odnosić sukcesy*).

12. Komplettera följande meningar med pronomen (*zaimki*) i rätt kasusform. Vad kallas dessa meningar?

- a. To jest problem, ... (*który*) nigdy nie rozwiążecie.
- b. Co myślicie o porpozycji, ... (*jaka*) przedstawił Dominik.
- c. Jedliśmy obiad w karczmie, ... (*która*) podobno Twardowski spotkał diabła.

13. Definiera följande meningar:

- a. Choć weszliśmy z domu wcześniej, spóźniliśmy się na zajęcia.
- b. Jeżeli jest ładna pogoda, chodzimy na spacer.
- c. Od kiedy opuścił brodę, stał się bardziej ponury.
- c. Jan jest teraz tam, skąd marynarze zwykle nie dzwonią.

BIBIOGRAFI**BIBLIOGRAFIA**

- R. Grzegorzycykowa, *Wykłady z polskiej składni*, Warszawa 1996.
- S. Jodłowski, *Podstawy polskiej składni*, Warszawa 1976.
- Z. Kaleta, *Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców*, Kraków 1995.
- S. Karolak, *Zagadnienia składni ogólnej*, Warszawa 1972.
- M. Kita, *Wybieram gramatykę!*, Tom 2, Katowice 1998.
- Z. Klemensiewicz, *Zarys składni polskiej*, Warszawa 1961, wyd. 3.
- A. Nagórko, *Zarys gramatyki polskiej*, Warszawa 1996.
- Z. Saloni, M. Świdziński, *Składnia współczesnego języka polskiego*, Warszawa
1881.
- S. Szober, *Gramatyka języka polskiego*, oprac. W. Doroszewski, Warszawa 1957,
wyd. 4.
- Z. Topolińska, red.: *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*,
Warszawa 1984.

**POLSKO-SZWEDZKI
SŁOWNICZEK SYNTAKTYCZNY**

**POLSK-SVENSKA
SYNTAKTISKA ORDLISTAN**

- Apozycja *se* przydawka rzeczowna – aposition
- Części zdania - satsdelar
- Dopełnienie - objekt
  - Bezokolicznikowe - infinitivobjekt
  - Blższe – direkt objekt
  - Dalsze – indirekt objekt
- Drzewko zależności - trädidiagram
- Elipsa *se* zdanie eliptyczne - ellips
- Fleksja - formlära
- Funkcja składniowa – synkattkisk funktion
- Imiesłowy równoważnik zdania – perfektiv satsförkortning
- Kategoria gramatyczna – grammatisk kategori
- Łącznik – kopula
- Hipotaksa *se* zdania podrzędne - hypotax *se* underordnade satser
- Okolicznik - adverbial
  - Celu - syftesadverbial
  - Czasu - tidadverbial
  - Miary i stopnia – grad- och måttadverbial
  - Miejsca - platsadverbial
  - Przyczyny - orsaksadverbial
  - Przyzwolenia – medgivandeadverbial
  - Sposobu - sättsadverbial
  - Warunku - villkorsadverbial
- Orzeczenie - predikat
  - Czasownikowe - verbpredikat
  - Imienne - predikativ
  - Złożone – sammansatt predikat
- Orzecznik - predikatsfyllnad
- Podmiot - subjekt
  - Bezokolicznikowy - infinitivsubjekt
  - Domyślny – förmodats subjekt
  - Gramatyczny – egentligt subjekt
  - Logiczny – formellt subjekt
  - Szeregowy – uppräkningssubjekt
  - Towarzyszący - bisubjekt
- Przydawka - attribut
  - Dopełniaczowa - genitivattribut
  - Liczebna - räkneattribut
  - Przymiowa - prepositionsattribut
- Przymiotna - adjektivattribut
- Rzeczowna - substantivattribut

- Rozbiór logiczny zdania - satsanalys
- Równoważnik zdania - satsförkortning
- Składnia - syntax
- Wypowiedzenie - fras
- Zdanie - mening, sats
  - Bezpodmiotowe – subjektlös sats
  - Dopełnieniowe - objektsats
  - Eliptyczne – elliptisk sats
  - Nadrzędne – överordnad sats
  - Okolicznikowe - adverbialsats
  - Orzecznikowe – predikativsats
  - Podmiotowe - subjektssats
  - Podrzędne – underordnad sats
    - Podrzędnie złożone – underordnad sammansatt sats
  - Pojedyncze – enkel sats
  - Rozwinięte se zdanie pojedyncze
  - Przyczynowe - orsakssats
  - Przydawkowe - attributssats
  - Przyzwoleniowe - medgivandesats
  - Rozwijające se zdanie złożone
  - Sposobowe - sättssats
  - Warunkowe - villkorssats
  - Zdanie współrzędnie złożone – samordnad sammansatt sats
    - Łączne – kopulativ, samställande
    - Przeciwstawne – adversativa, motställande
    - Rozłączne – disjunktiva, särskiljande
    - Wynikowe - relativa
  - Zdanie złożone – sammansatta satser
    - Z podrzędnym dopełnieniowym - Med objektbisats
    - Z podrzędnym okolicznikowym – med adverbialabisatser
      - Celu – avsiktsadverbial
      - Czasu – tidadverbial
      - Miejsca – platsadverbial
      - Przyczyny – orsaksadverbial
      - Przyzwolenia – medgivandesadverbial
      - Sposobu – sättsadverbial
      - Warunku - villkorsadverbial
    - Z podrzędnym podmiotowym- med subjektbisats
    - Z podrzędnym orzecznikowym - med predikatsbisats
    - Z podrzędnym przydawkowym – med attributsbisats
- Związek główny – patrz: podmiot i orzeczenie
- Przynależność - tillhörande
- Rząd - rektion
- Zgoda - kongruens

**SVENSK-POLSKA
SYNTAKTISKA ORDLISTAN**

**SZWEDZKO-POLSKI
SŁOWNICZEK SYNTAKTYCZNY**

Adverbial - okolicznik

Grad- och måttadverbial –okolicznik stopnia i miary

Medgivandeadverbial –okolicznik przyzwolenia

Orsaksadverbial – okolicznik przyczyny

Pplatsadverbial – okolicznik miejsca

Syftesadverbial – okolicznik celu

Sättsadverbial – okolicznik sposobu

Tidadverbial – okolicznik czasu

Villkorsadverbial – okolicznik warunku

Adverbialsats – zdanie okolicznikowe

Avsiktsats - zdanie okolicznikowe celu

Medgivandesats – zdanie okolicznikowe przyzwolenia

Orsaksats – zdanie okolicznikowe przyczyny

Platssats - zdanie okolicznikowe miejsca

Predikativsats – zdanie orzecznikowe

Subjektssats –zdanie podmiotowe

Sättsats – zdanie okolicznikowe sposobu

Tidssats - zdanie okolicznikowe czasu

Villkorssats - zdanie okolicznikowe warunku

Aposition - apozycja *se* przydawka rzeczowna

Attribut - przydawka

Adjektivattribut – przydawka przymiotna

Genitivattribut – przydawka dopełniaczowa

Prepositionsattribut – przydawka przyimkowa

Räkneattribut – przydawka liczebna

Substantivattribut – przydawka rzeczowna

Attributssats – zdanie przydawkowe

Direkt objekt - dopełnienie bliższe

Ellips – elipsa

Elliptisk sats – zdanie eliptyczne

Enkel sats – zdanie pojedyncze

Formlära - fleksja

Fras - wypowiedzenie

Grammatisk kategori – kategoria gramatyczna

Huvudrelation *se* subjekt och predikat – związek główny *se* podmiot i orzeczenie

Kongruens – związek zgody

Rektion – związek rządu

Tillhörande - przynależności

Hypotax *se* underordnade satser – hipotaksa *se* zdanie podrzędne

Indirekt objekt – dopełnienie dalsze

Infinitivobjekt – dopełnienie bezokolicznikowe

Kopula - łącznik

Mening, sats - zdanie
     Subjektlös sats – zdanie bezpodmiotowe
 Objekt - dopełnienie
 Objektsats – zdanie dopełnieniowe
 Perfektiv satsförkortning – imiesłowy równoważnik zdania
 Predikat - orzeczenie
     Predikativ – orzeczenie imienne
     Sammansatt predikat – orzeczenie złożone
     Verbpredikat – orzeczenie czasownikowe
 Predikatsfyllnad - orzecznik
 Sammansatta satser - złożone
     Med adverbialabisatser - zdania złożone z podrzędnym okolicznikowym
     Med objektbisats – zdania złożone z podrzędnym dopełnieniowym
         Avsiktsadverbial - celu
         Medgivandesadverbial - przyzwolenia
         Orsaksadverbial - przyczyny
         Platsadverbial – miejsca
         Sättsadverbial - sposobu
         Tidadverbial - czasu
         Villkorsadverbial - warunku
     Med attributbisats - z podrzędnym przydawkowym
     Med predikatsbisats - z podrzędnym orzecznikowym
     Med subjektbisats - z podrzędnym podmiotowym
 Samordnad sammansatt sats – zdanie złożone współrzędne
     Adversativa, motställande - przeciwstawne
     Disjunktiva, särskiljande – rozłączne
     Kopulativ, samställande – łączne
     Relativa - wynikowe
 Satsanalys – rozbiór zdania
 Satsdelar – części zdania
 Satsförkortning – równoważnik zdania
 Subjekt - podmiot
     Egentligt subjekt – podmiot gramatyczny
     Formellt subjekt – podmiot logiczny
     Förmodat subjekt – podmiot domyślny
     Infinitivsubjekt – podmiot bezokolicznikowy
     Uppräkningssubjekt – podmiot szeregowy
 Syntaktisk funktion – funkcja syntaktyczna
 Syntax – składnia
 Träddiagram – drzewko zależności
 Underordnad sammansatt sats – zdanie złożone podrzędnie
 Underordnad sats – zdanie podrzędne
 Överordnad sats – zdanie narzędne

INNEHÅLLSFÖRTECKNING***SPIS TREŚCI***

INLEDNING	1
VAD ÄR SYNTAX?	3
FRAS, MENING, SATSFÖRKORTNING	5
DE TRE SYNTAKTISKA RELATIONERNA: KONGRUENS, REKTION, TILLHÖRANDE	7
SUBJEKT	11
PREDIKAT	15
OBJEKT	19
ADVERBIALER	23
ATTRIBUT	27
SATSANALYS	31
SAMMANSATTA SATSER	37
SAMMANSATTA UNDERORDNADE SATSER	41
ELLITPISKA SATSER	47
PERFEKTIV SATSFÖRKORTNING	49
FLERFALDIGT SAMMANSATTA SATSER	51
ORDFÖLJDEN I EN SATS	55
DIREKT OCH INDIREKT TAL	57
DIAGNOSTISKT TEST	61
BIBLIOGRAFI	65
POLSK-SVENSKA SYNTAKTISKA ORDLISTAN	67
SVENSK-POLSKA SYNTAKTISKA ORDLISTAN	69
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	71

SPIS TREŚCI**INNEHÅLLSFÖRTECKNING**

WSTĘP	1
CO TO JEST SKŁADNIA?	3
WYPOWIEDZENIE, ZDANIE, RÓWNOWAŻNIK ZDANIA	5
ZWIĄZKI SKŁADNIOWE: ZGODY, RZĄDU, PRZYNALEŻNOŚCI	7
PODMIOT	11
ORZECZENIE	15
DOPEŁNIENIE	19
OKOLICZNIKI	23
PRZYDAWKA	27
ROZBIÓR ZDANIA	31
ZDANIA ZŁOŻONE	37
ZDANIA ZŁOŻONE PODRZĘDNE	41
ZDANIA ELIPTYCZNE	47
IMIESŁOWOWY RÓWNOWAŻNIK ZDANIA	49
ZDANIA WIELOKROTNIE ZŁOŻONE	51
SZYK WYRAZÓW W ZDANIU	55
MOWA ZALEŻNA I NIEZALEŻNA	57
TEST DIAGNOSTYCZNY	61
BIBLIOGRAFIA	65
POLSKO-SZWEDZKI SŁOWNICZEK SYNTAKTYCZNY	67
SZWEDZKO-POLSKI SŁOWNICZEK SYNTAKTYCZNY	69
SPIS TREŚCI	73

DIDACTICA SLAVO-BALTICA

---

1. Aija Priedite, **Lettiska för universitetsbruk I**. Stockholms universitet, Stockholm 1993
2. Ewa Teodorowicz-Hellman, **Polsk fonetik**. Del 1. Teori. Del 2. Övningar. Stockholms universitet, Stockholm 1993
3. Aija Priedite, **Lettiska för universitetsbruk II**. Stockholms universitet, Stockholm 1993
4. Witold Maciejewski, Ewa Teodorowicz-Hellman, Roland Castenberg, **Polsk-svensk ordlista**. Stockholms universitet, Stockholm 1994
5. Aija Priedite, **Övningsbok i lettiska för universitetsbruk I**. Stockholms universitet, Stockholm 1994
6. Mirdza Krastina, **Balter och baltiska språk**. Stockholms universitet, Stockholm 1994
7. Danuta Nowicka, Anders Simonsson, **Rumsprepositioner i polska. Przyimki przestrzenne w języku polskim**. Stockholms universitet, Stockholm 1994
8. Elisabeth Löfstrand, **Rörelseverb i ryskan**. Stockholms universitet, Stockholm 1994
9. Castenberg, Lundman, Löfstrand, Safonov, Sevander, Pul'kina, Zakhava-Nekrasova, *Russian. A Practical Grammar with Exercises. Facit till övningarna*. Stockholms universitet, Stockholm 1997
10. Ewa Teodorowicz-Hellman, **Polsk grammatik**. Valda problem. Del 1. Teori. Stockholms universitet, Stockholm 1997
11. Elisabeth Löfstrand, **Rysk aspektlära**. Stockholms universitet, Stockholm 2002
12. Andrzej Nils Uggla, **Polsk litteratur i Sverige**. Stockholms universitet, Stockholm 2002
13. Dorota Tubielewicz Mattsson, **Lek och allvar med den polska syntaxen. Ett kompendium i polsk satslära**. Stockholms universitet, Stockholm 2002

ISSN 1104-1587

ISBN 91-7265-575-5